

Vergadering van Vrijdag 27 October, 's avonds ten 8 ure.

Voorzitter : Generaal DE VLAMING.

De Voorzitter, de vergadering openende, zegt :

Mijne Heeren ! Het is mij aangenaam, U bij het openen dezer eerste algemeene vergadering van ons 41ste werkjaar welkom te mogen heeten.

De toestand onzer Vereeniging, zoo als die U in groote trekken op het convocatiebiljet voor heden avond is blootgelegd, mag niet onbevredigend worden genoemd; hij beantwoordt echter niet in alle opzichten aan de verwachtingen, die wij meenden daarvan te mogen koesteren. Terwijl het aantal leden in het werkjaar 1903/04 klom tot 2066, daalden wij in 1904/05 tot 2034. Ook thans moet dit verlies voornamelijk worden gebracht ten laste van het aantal onzer Indische leden; bovendien moest het verlies van 24 leden door overlijden worden betreurd.

De verhoogde krachtsinspanning, die in de verslagen van het Orgaan wordt teruggevonden, leidde als van zelf, nu het ledental niet toenam, tot een wel is waar gering tekort. Het Bestuur heeft echter gemeend, op den ingeslagen weg te moeten voortgaan; de litteratuur onzer Vereeniging, de gedachtenwisseling op onze bijeenkomsten zullen, naar wij blijven vertrouwen, velen doen besluiten, zich bij ons te voegen. Daarbij verwachten wij veel van de uitgave van ons wetenschappelijk jaarbericht, hetwelk wij wenschen te vormen tot eene bron van zaakrijke en vertrouwbare gegevens, die door geen officier kan worden gemist. Intusschen, Mijne Heeren, zonder uwe krachtige medewerking en vooral ook van die der H.H. correspondenten is ons slagen niet verzekerd en het is bij vernieuwing, dat ik die ook thans weér inroep.

Onze voorgenomen werkzaamheid is U op het convocatiebiljet omschreven; mogelijke veranderingen zullen intusschen 1905/06. III.

ook dit jaar niet uitblijven. Eene voorgenomen en ontworpen reglementswijziging zal u weldra bereiken.

Het finantieel beheer werd, overeenkomstig het reglement, onderzocht door eene commissie van drie leden, bestaande uit de Heeren RUITENBACH, NOEST en SPRUYT.

Deze commissie heeft ons dd. 9 October bericht, dat zij de rekening accoord heeft bevonden. Ik heb de eer u voor te stellen de rekening, onder dankbetuiging aan de leden der voormelde commissie voor hunne controle en aan den Penningmeester voor zijn zorgvuldig beheer, goed te keuren.

Hiertoe wordt besloten. Aan de orde is daarna de ballotage van candidaten, die met goedvinden der leden en tot besparing van tijd, uitgesteld wordt tot de pauze.

De Voorzitter, zijne rede vervolgende, zegt :

Het is aan de Heeren bekend, dat de Generaal STAAL bij zijne benoeming tot Minister van Oorlog heeft gemeend te moeten bedanken als bestuurslid der Vereeniging. Dit zelfde is het geval met den Heer Professor HOETINK, die om gezondheidsredenen genoopt wordt terug te treden, terwijl de Luitenant-Kolonel BUHLMAN, met het oog op eene vermoedelijk spoedige verplaatsing, voor eene herbenoeming niet in aanmerking wenscht te komen.

Het Bestuur verliest in deze drie heeren krachten, die door ons niet genoeg gewaardeerd kunnen worden. De Heer STAAL was als Generaal niet alleen bereid, zitting te nemen in ons bestuur, maar dikwerf heeft hij ook zijn krachtig woord doen hooren in het belang onzer Vereeniging. Ik heb gemeend aan Generaal STAAL van wege het bestuur en de leden dank te moeten zeggen voor al hetgeen hij in het belang der Vereeniging heeft gedaan en daarbij de beste wenschen uit te spreken voor al hetgeen hij nog in de toekomst tot heil van het leger zal kunnen verrichten. Ook Professor HOETINK heeft aan de Vereeniging belangrijke diensten bewezen en zeer zeker doet het ons allen leed, dat zijne gezondheid hem niet toelaat, langer lid van het Bestuur te blijven.

Het zou mij minder passen om, waar de Heer BUHLMAN hier aanwezig is, in zijne tegenwoordigheid over zijne verdiensten uit te wijden, doch wel mag ik ook hem dank betuigen voor alles, wat hij ten behoeve der Vereeniging heeft gedaan.

Het verslag omtrent den toestand der Vereeniging, waarop door den VOORZITTER is gewezen en waarin tevens een overzicht wordt gegeven van den finantieelen toestand der Vereeniging, vermeldt het volgende omtrent het *ledental*.

Op 1 October 1904 bedroeg :	
het aantal gewone leden hier te lande	1273
» » » » in Ned.-Indië	657
	Totaal 1930
In den loop van 1904—1905 bijgekomen	136
	Te zamen 2066
» » » » 1904—1905 afgegaan	176
Zoodat het aantal leden op 1 Oct. 1905 bedraagt	1890
Waarvan hier te lande	1258
en in Ned.-Indië	632

Ten aanzien der geldmiddelen wordt medegedeeld :

Op 1 Oct. 1904 saldo in kas bij den Penningmeester. <i>f</i>	2139,26
Voorts aanwezig :	
6 Cert. 2 $\frac{1}{2}$ % N. W. S.	à <i>f</i> 100.—
4 » 2 $\frac{1}{2}$ % » » »	à » 1000.—
2 Oblig. 3 % » » »	à » 1000.—
en te goed: saldo in kas b/d Hoofd-	
correspondent in N.-I.	» 128,26
zoomede nog te innen contributie van	
16 leden in Nederland en	
663 » » Ned.-Indië.	
De ontvangsten in 1904—1905 bedroegen	» 8762,07
	Totaal . . . . . <i>f</i> 10901,33

De uitgaven over hetzelfde tijdvak hebben bedragen *f* 8929,29^s

Blijft in kas op 1 October 1905 . . . *f* 1972,03^s

Bovendien aanwezig :

6 Cert. 2 1/2 % N. W. S. . . . . à *f* 100.—
 4 » 2 1/2 % » » » . . . . . à » 1000.—
 2 Oblig. 3 % » » » . . . . . à » 1000.—
 en te goed : saldo in kas b/d Hoofd-
 correspondent in N.-I. . . . . » 150.—
 zoomede nog te innen contributie van
 9 leden in Nederland en
 632 » » Ned.-Indië.

Eindelijk wordt gegeven de volgende vergelijking tusschen ontvangsten en uitgaven in de jaren 1903/1904 en 1904/1905.

	1903—1904	1904—1905
Ontvangsten.	<i>f</i> 8693,46	<i>f</i> 8762,07
Uitgaven.	» 8839,23	» 8929,29 ^s
Nadeelig saldo	<i>f</i> 145,77.	Nadeelig saldo <i>f</i> 167,22 ^s

De Voorzitter vervolgt zijne rede en zegt: Thans zal moeten worden overgegaan tot de verkiezing van drie leden van het Bestuur, ingevolge artikel 16 van het reglement, en van een lid van het Bestuur, tengevolge van het bedanken van den Generaal-Majoor H. P. STAAL. Mag ik de Heeren L. C. VERVOOREN, A. W. CREMER-en J. C. VERSPYCK MIJNSSEN verzoeken, met mij het bureau van stemopneming uit te maken?

In de eerste plaats wordt overgegaan tot de verkiezing van een lid ter vervanging van den Heer STAAL.

De uitslag der stemming is, dat uitgebracht zijn 66 stemmen, waarvan 2 blanco.

Van de 64 geldige stemmen verkregen Generaal I. DE WAAL 55 stemmen en verschillende andere Heeren ieder 1 stem.

Mitsdien is tot lid van het Bestuur gekozen de Generaal DE WAAL.

Hierna heeft de verkiezing plaats van drie bestuursleden, ter voorziening in de vacatures, ontstaan door het bedanken van de Heeren HOETINK en BUHLMAN (die periodiek moesten aftreden) en door het periodiek aftreden van den Heer JHR. ALTING VON GEUSAU.

De uitslag der stemming is, dat uitgebracht zijn 65 stemmen, waarvan verkregen de Heeren W. F. POP 44, JHR. G. A. A. ALTING VON GEUSAU 63 en A. HOOGEBOOM 47 stemmen.

Voorts de Heeren I. C. C. TONNET 21, G. NYPELS 9 en verschillende andere heeren ieder 1 stem.

Mitsdien zijn tot leden van het Bestuur gekozen de Heeren W. F. POP en A. HOOGEBOOM en herbenoemd de Heer JHR. G. A. A. ALTING VON GEUSAU.

Op de vraag van den Voorzitter of de Heer HOOGEBOOM, in de vergadering aanwezig, zijne benoeming aanneemt, antwoordt deze toestemmend, waarna de Voorzitter hem geluk wenscht met zijne benoeming en hem verzoekt, aan de bestuurs-tafel plaats te nemen, waaraan door den Heer HOOGEBOOM wordt voldaan.

De Heer ALTING VON GEUSAU verklaart zijne herbenoeming aan te nemen. Aan de Heeren DE WAAL en POP zal van hunne benoeming kennis worden gegeven.

De Voorzitter, zijne rede vervolgende, zegt: Ik wensch aan de Heeren nog mede te deelen, dat van de lijst der voorgestelde leden moeten vervallen de namen van de Heeren RINNOOIJ en DRAAISMA.

Ten aanzien van den Heer DRAAISMA moet ik mededeelen, dat, volgens ons reglement, een Onder-Luitenant geen lid onzer Vereeniging kan zijn.

Het Bestuur is echter voornemens, eene wijziging in het reglement voor te stellen en daarbij eene poging te wagen tot schrapping van alinea 2 van artikel 2, waardoor het mogelijk zal wezen, in het vervolg ook Onder-Luitenants als leden der Vereeniging toe te laten.

Alvorens nu over te gaan tot het doen houden der voordracht voor dezen avond, heb ik den treurigen plicht te ver-

vullen door te herinneren, dat weder een onzer Indische leden op het veld van eer is gevallen. De Eerste Luitenant der Infanterie W. H. VINK werd op Borneo doodelijk gewond en is vermoedelijk gevallen als offer van het zoo dikwijls besproken feit, dat niet moet worden opgetreden tegen vrouwen en kinderen. Hoogstwaarschijnlijk is hij het slachtoffer geworden van zijne menschlievendheid. De naam van onzen gevallen kameraad zal vermeld worden op de lijst onzer gesneuvelde leden, onder dankbare herinnering aan hetgeen hij voor Vaderland en Koningin heeft gedaan.

De vergadering schenkt aan dit plan hare adhaesie op sympathieke wijze.

De Voorzitter geeft daarna het woord aan den Heer JHR. G. A. A. ALTING VON GEUSAU, tot het houden zijner voordracht betreffende :

Tactische Beschouwingen over Infanterie-Reglementen.

(Nederlandsche Infanterie-Reglement 1905. — Fransche Infanterie-Reglement 1904).

Inleiding.

De Heer JHR. ALTING VON GEUSAU : Toen in het voorjaar ons Bestuur op moeilijkheden stuitte bij het voorzien in de spreekbeurten, meende onze geachte Voorzitter, dat mijne mouwen wijd genoeg waren om daar maar dadelijk wat uit te schudden, ten einde in het vorige leesjaar nog een avond het woord te voeren.

Hoewel zeer gevleid, was ik daartoe toch aanvankelijk niet geneigd, maar ik vond in het verschijnen, omstreeks Februari 1905, van een belangrijken bundel wijzigingen in ons Nederlandsch Infanterie-Reglement en kort te voren van een geheel nieuw Fransch Infanterie-Reglement, aanleiding om alsnog op mijne weigering terug te komen.

Ik verklaarde mij bereid om in de maand April, bij wijze van causerie, eene discussie in te leiden over dit zeer gewichtig onderwerp, dat ik uit den aard mijner thans bijna tot het

verleden behoorende dienstbetrekking had moeten bestudeeren.

Mijn inspringen bleek echter niet noodig, daar het Bestuur er in slaagde, alsnog de hand te leggen op den Heer DE BLAUW, voor eene voordracht met proeven over draadlooze telegrafie en allen, die het voorrecht hadden die zeer belangrijke lezing bij te wonen, zullen mij grif toegeven, dat onze Vereeniging daar geen spijt van behoeft te hebben.

Mijne Heeren, onze Voorzitter is echter een vasthoudend man in dien zin, dat hij een spreker, dien hij eenmaal vast heeft, niet gemakkelijk weêr loslaat; zoo zat ik dus vast aan mijne tactische beschouwingen over de Infanterie-Reglementen, maar met dat verschil, dat men, zoo lang te voren aangekondigd, als thans het geval is, eigenlijk niet meer met eene eenvoudige causerie kan aankomen, doch wel verplicht is den welwillenden hoorder eene meer doorwerkte studie aan te bieden. Intusschen wil ik toch verklaren, dat men van mij niet eene volledige en aaneengeschakelde verhandeling over de Infanterie-tactiek moet verwachten.

Bij Presidentieel Besluit van 3 December 1904 werd voor de Fransche Infanterie een geheel nieuw Reglement definitief ingevoerd, nadat in 1901 aan enkele troepenkorpsen een ontwerp-reglement (projet de règlement) in beproeving was gegeven en in 1902 aan het geheele leger een voorloopig reglement (règlement provisoire), dat werd aangevuld door eene zeer belangrijke en merkwaardige »Note» van den Generalen Staf.

De bedoeling van het voorloopig reglement was o. a. om na te gaan of het geven van veel grooter zelfstandigheid aan de onderaanvoerders ook aanleiding gaf tot bezwaren en men heeft aangenomen, dat dit niet het geval was.

De invoering van het definitief reglement — dat weêr geheel afwijkt van het voorloopige — is te beschouwen als de bekroning van een zeer levendigen pennenstrijd op het gebied der Infanterie-tactiek in Frankrijk, naar aanleiding van de ondervindingen van den Zuid-Afrikaanschen oorlog.

Langzamerhand waren twee partijen ontstaan, waarvan de

eene vast aaneengesloten vormen eischt en de beslissing zoekt door, ongeveer naar Napoleontisch voorbeeld, den eindstoot toe te brengen met sterke, gesloten achtergehouden, reserves en de andere de beteekenis van het vuurgevecht in zijne niterste individualiseering en van de omvatting uitsluitend op den voorgrond stelt. Woordvoerders van de eerste meening zijn vooral BRUGÈRE, BONNAL en LANGLOIS, van de tweede DE NÉGRIER en KESSLER.

Het nieuwe reglement geeft ons in hoofdzaak de denkbeelden van DE NÉGRIER, maar nu en dan komt ook LANGLOIS een woordje medepraten.

De beginselen, die hebben voorgezeten bij de samenstelling van het reglement, zijn kort en duidelijk uitgedrukt in het besluit ter uitvoering, dat vooraan is geplaatst en waaruit blijkt, dat men in ruime mate rekening heeft willen houden met de ondervindingen van den Zuid-Afrikaanschen oorlog.

Hieraan ontleen ik o. a. het volgende :

Vechtvijsze. »Het rookzwakke buskruit heeft in het gevecht een element gebracht, waarvan de belangrijke invloed thans is gebleken; de steeds grooter wordende vuursnelheid en de meer gestrekte banen van het infanteriegeweer, de snelheid en de kracht van het artillerievuur stellen den troep bloot aan eene meer en meer dreigende vernietiging.»

Deze gewijzigde eigenschappen van de bewapening hebben tot gevolg :

10. Steeds grooter wordende moeilijkheden om bij den aanvang van het gevecht de plannen van den vijand te onderkennen; vandaar dat het voeling opnemen met den vijand met meer zorg moet geschieden, meer samengesteld en langzamer zal worden.

20. Toenemend gevaar om aan het gezicht van den vijand gemasseerde afdeelingen bloot te stellen, ook van geringe sterkte; vandaar de noodzakelijkheid om gebruik te maken van zeer plooibare formatiën, die zich angstvallig aan het terrein aanpassen; vervanging van de oude tirailleurlinie door onregelmatig over het gevechtsfront verdeelde groepen;

langzaam voortgaan van dekking tot dekking; meer zorgvuldige en meer methodische voorbereiding van de aanvallen; gedekt tegen 's vijands gezicht opstellen van de troepen, bestemd voor den eindstoot.

30. Grootere beteekenis van het vuur als strijdmiddel voor de Infanterie en van de andere zijde, gevaar voor overdreven munitieverbruik met het oog op de groote moeilijkheid van aanvulling tijdens het gevecht. Dit leidt tot het gebruik van korte en hevige vuuruitbarstingen."

Wijze van opleiding. »De inkrimping van den militairen diensttijd 1) en de steeds toenemende rol, die aan de reserve-elementen zal toekomen, dwingt meer dan ooit tot vereenvoudiging van de opleiding. Deze moet door de volgende middelen worden gevonden :

10. »Onvoorwaardelijke afschaffing van alle bewegingen, die geene toepassing zullen vinden in den oorlog.

20. Bevestiging van de discipline en den samenhang door nauwkeurige uitvoering, volgens den wil van den chef, van enkele bewegingen en niet door menigvuldigheid en samengesteldheid der oefeningen.

30. Bepaald verbod aan militairen, van welken rang ook, om eenig nader reglementair voorschrift te geven onder voorwendsel het reglement aan te vullen of te verklaren.

40. Beperking van den omvang van het reglement zelf, door telkens, wanneer dat mogelijk is, de voorschriften voor verschillendè onderdeelen in één hoofd samen te vatten.

50. Ontwikkeling van het gezond verstand en de besluitvaardigheid, zoowel bij de bewegingen door aan de uitvoerders eene groote ruimte van opvatting te laten, als bij de oefeningen door aan den verantwoordelijken chef vrijheid te geven in de keuze der middelen om het gestelde doel te bereiken."

De hiervoren ontwikkelde beginselen, die ik zooveel mogelijk letterlijk vertaald heb weêrgegeven, worden in het Fransche reglement op waarlijk meesterlijke wijze belichaamd. Al moge men met veel van wat het reglement geeft en niet geeft niet

1) Tot twee jaren.

instemmen — dit hangt trouwens geheel af van het standpunt, dat men zelf inneemt — toch zal men bewondering moeten koesteren voor het mooie stuk werk, dat hier is geleverd door de reglementcommissie onder voorzitterschap van den Generaal MILLET, commandant van het 5e Legerkorps.

Sommige Duitsche schrijvers — ik noem BALCK — willen het doen voorkomen alsof dit nieuwe reglement volstrekt niet de denkbeelden weêrgeeft van de besten in het Fransche leger. Zij beweren, dat het te beschouwen is als de vrucht van het doordrijven der partij *de Négrier-Kessler*, de z. g. nieuwe richting, die uit de ondervindingen van den Zuid-Afrikaanschen oorlog tot zeer ver strekkende conclusiën kwam. Wat daarvan waar is, kunnen wij van hier moeilijk uitmaken.

Bijzonder trof mij bij een Duitsch schrijver in de *Vierteljahrshefte* 1905, Heft 2, het navolgende :

Van de algemeene grondbeginselen uit het Fransche reglement verdient de bepaling te worden aangestipt, dat bij alle oefeningen in het terrein zoowel als op het exercitieveld, de snelheid nimmer mag worden verkregen ten koste van orde en kalnte. Orde bevordert in de werkelijkheid ook het beste de snelheid van uitvoering. Elke overijling komt ten nadeele van de orde. Volkomen stilte is het bewijs van eene goede opleiding en van discipline.

Met deze voortreffelijke aanbeveling is het in Frankrijk ook werkelijk ernst. Bij alle grootere troepenoefeningen worden door de zaakkundige berichtgevers steeds de groote kalnte en orde geroemd, die bij de ontwikkelingen tot het gevecht en de bewegingen van groote verbanden heerschen. Men hoort weinig commando's, de ontwikkelingen en bewegingen geschieden bijna uitsluitend op teekens of wenken. Men neemt voor alles den noodigen tijd en vermijdt de overhaasting. Er wordt niet gejaagd, men zendt niet den eenen ordonnans na den anderen om tot spoed aan te drijven, en men komt in den regel toch op tijd. Dit zijn behartigenswaardige wenken.

In de Fransche militaire litteratuur schijnt het Reglement goed te zijn ontvangen. *La France Militaire*, *Journal des Sciences*

Militaires, Revue Violette gaven waardeerende artikelen en roemen den vrijzinnigen geest.

Ik had gehoopt, dezen zomer in de gelegenheid te zijn om van nabij de toepassing van dit zeer merkwaardige reglement te zien, want — ik kom hierop nader terug — een nieuw reglement geven is niet moeilijk, maar den geest er van te doen doordringen in het officierskorps, ook het oudere deel, is nog heel wat anders. In hoeverre dat met het Fransche reglement is gelukt, kan alleen uit de litteratuur niet worden nagegaan.

Verschillende omstandigheden waren evenwel oorzaak, dat eene door mij ingediende aanvraag om gedurende eene maand bij een Fransch bataljon te worden gedetacheerd, ten einde de toepassing te bestudeeren, onderweg is gestrand.

Het nieuwe Fransche reglement verdient om de zeer ver doorgevoerde moderne richting, die het ademt, bij ons zeer de aandacht en dat te meer, omdat kort na de verschijning ook bij ons belangrijke wijzigingen werden uitgegeven in het Infanterie-Reglement; wijzigingen, die echter op verre na niet dezelfde verre strekking hebben, doch alleen in tactischen zin eenige verbeteringen beoogden.

Naar het schijnt hebben wij hierin slechts een voorloopigen maatregel te zien in afwachting van een geheel nieuw reglement.

In mijne hierna volgende beschouwingen wil ik in het kort de bij ons aangebrachte wijzigingen bespreken en daarbij nu en dan de aandacht vestigen op het Fransche reglement 1).

---

1) Voor eene dieper gaande studie over dit reglement verwijs ik naar de reeds uitgebreide litteratuur op dit gebied, waarvan ik noem:

J. H. VAN DER HEGGE ZIJNEN. Het Fransche Infanterie-Exercitie Reglement van 3 Dec. 1904.

Militaire Spectator 1905, No. 5 en 6.

DE B. Twee Infanteriereglementen.

Militaire Spectator 1905, No. 7 en 8.

IMMANUEL.

Die französische Infanterie, Berlin 1905.

De tactiek wordt ons geleerd nit den oorlog en zij vindt haar neerslag in de reglementen. Dat is gemakkelijk gezegd, maar nog niet zoo dadelijk tot ieders tevredenheid ten uitvoer gelegd. Niet altijd kan men zijne tactische regelen steunen op den oorlog, want de wapentechniek schrijdt zoo snel voorwaarts, dat zij dikwijls de oorlogs ondervinding achterhaalt en men door studie moet aanvullen, wat aan oorlogs ondervinding ontbreekt. Ook de lessen, die men uit gevoerde oorlogen kan trekken, zijn nog niet dadelijk zoo klaar en duidelijk voor ons bereikbaar, dat zij iedereen dermate bevredigen, dat men er zijne tactiek uit kan opbouwen.

Iedereen herinnert zich ongetwijfeld den strijd, die op tactisch gebied werd en nog wordt gevoerd naar aanleiding van den Zuid-Afrikaanschen oorlog; een strijd, die niet steeds werd gevoerd met de toch zoo hoog noodige waardeering voor de denkbeelden des tegenstanders.

Ik wil hier allermintst dien strijd oprakelen en evenmin een overzicht geven van hetgeen op tactisch gebied in de laatste vijf jaren is geschreven. Alleen de bronnenopgave daarvan kon wellicht een aflevering van ons Orgaan vullen en ik aarzel ook geen oogenblik te verklaren, dat ik dat niet alles heb gelezen en bestudeerd.

Het wijzigen der reglementen naar aanleiding van hetgeen de Zuid-Afrikaansche oorlog ons in zoo ruime mate leerde, was dan ook zeker geene gemakkelijke taak, waar zooveel

Das neue Exerzier-Reglement der französischen Infanterie (vermoedelijk van BALCK).

Militär Wochenblatt 1905, No. 8 e. v.

Das neue französische Exerzier-Reglement für die Infanterie und die Ausbildung dieser Waffe in Frankreich.

Vierteljahrshefte 1905, Heft 2.

Dans l'Infanterie. *La France Militaire*, Dec. 1904 en Jan. 1905.

Un règlement moderne par FERRY.

Journal des Sciences Militaires, mai, juin 1905.

L'instruction nouvelle de l'Infanterie.

Revue du Cercle Militaire 1905, No. 22 e. v.

verschil van meening bestond, en men elkander soms zoo fel bestreed.

Daarbij komt, dat het wijzigen van een reglement steeds moet worden beschouwd als een zeer ongewenschte maatregel, waartoe men alleen in de uiterste noodzakelijkheid mag overgaan. Immers, zoowel aanvoerders als soldaten zijn niet altijd onder de wapenen en bij mobilisatie bestaat eene compagnie uit een aantal lichtingen, die in verschillende jaren hunne opleiding hebben genoten. Er gaan dus jaren mede heen, voordat een nieuw Infanterie-Reglement bij de geheele Infanterie bekend is en dat klemt nog meer na de invoering der Landweer. Zelfs het oproepen van eene lichter voor eene herhalings-oefening van 2 à 3 weken bij de militie en van 6 dagen bij de Landweer zal niet voldoende zijn om het oude grondig te vergeten.

Wij, beroepsofficieren, die met de tactische denkbeelden van onzen tijd medeleven, zij het ook met meer of minder instemming en belangstelling, zullen de aangebrachte wijzigingen gemakkelijker begrijpen en apprecieeren en dus in onzen geest overnemen, maar dat is niet het geval met menschen, voor wie de krijgskunst slechts een lastig aanhangsel aan hun dagelijkschen werkkring vormt. En zelfs voor ons is het niet gemakkelijk om ons in een nieuw reglement in te leven, er den geest van te begrijpen en in ons op te nemen. Het reglement, dat wij bij ons in dienst treden leerden, zit er gewoonlijk het beste in en wij hebben moeite dat te vergeten. Hoeveel te meer zal dit het geval zijn bij leden van militie- en reservekader, die na eenigen tijd buiten het leger te zijn geweest, plotseling weér voor een nieuw reglement worden gesteld. De urgentie der wijzigingen zullen zij niet steeds begrijpen, al meent ook tegenwoordig menig burger, dat hij omtrent legerzaken beter en frisscher denkbeelden heeft dan de beroepsofficieren. Die urgentie is overigens niet altijd groot; toen ik in dienst kwam commandeerden wij:

»met verdubbelde rotten rechts uit de flank"; later:

»rechts uit de flank, verdubbelt de rotten"; later:

»rechts uit de flank met vieren», en nu :
 »met vieren rechts nit de flank».

Wanneer ik verder over de laatste 25 jaren de verschillende commando's naga, die een sectiecommandant moet doen om zijne afdeeling tot vuren te krijgen, dan duizelt het mij. Toch werd in dien tijd de bewapening slechts tweemaal veranderd; het geweer M'71 werd repeteergeweer M 71/88 en dit maakte plaats voor ons tegenwoordig geweer M'95.

Een van de eerste eischen, dien men dan ook aan een reglement moet stellen, is dat het in zijne bepalingen zoo ruim is, dat het plaats laat voor eenigszins gewijzigde tactische begrippen. Dat is de groote verdienste van het Duitsche reglement, dat nagenoeg zonder wijzigingen reeds sedert 1889 van kracht is en dus door elk Duitsch militair wordt gekend en begrepen. (Men dringt echter ook daar thans aan op herziening). Dat is echter ook m. i. de groote verdienste van onze wijzigingen van Februari 1905 in het gedeelte, dat over het gevecht handelt. Reeds nu wensch ik te verklaren, dat ik die wijzigingen over het algemeen met groote instemming heb begroet. Men had echter, naar ik later hoop uiteen te zetten, nog verder moeten gaan, want niet alleen de tactische denkbeelden hebben een tijdperk van evolutie door te maken, maar zeker in niet mindere mate de denkbeelden omtrent legervorming in het algemeen, omtrent wijze van oefening en aankweeken van krijgslucht.

Een reglement moet datgene bevatten, wat de troep voor den oorlog noodig heeft, d. w. z. om zich op te stellen, zich te bewegen naar het gevechtveld en op het gevechtveld en te vechten. Alle bewegingen en opstellingen, die op het gevechtveld of op den marsch daarheen niet noodig zijn of niet bruikbaar, zijn uit den booze en mogen er dus niet in voorkomen. Voorts moet het reglement zoo eenvoudig zijn, dat het ook voor niet-beroepsmilitairen gemakkelijk te begrijpen en uit te voeren is; vooral ook geredigeerd in gewone menschen taal.

Afzonderlijke parade-voorschriften moeten er niet meer in voorkomen. Eene parade diende van oudsher om te oordeelen over de gevechtswaarde van een troep, maar dan behoort zij ook bewegingen en evolutiën te laten zien, die men in het gevecht gebruikt en geene ouderwetsche vormen en marschen, die met het hedendaagsche gevecht niets meer uitstaande hebben.

Krijgstucht. Nu is het zeer gemakkelijk om het voortbestaan van allerlei stijve, stramme en hoekige vormen en bewegingen in een infanterie-reglement goed te praten met een beroep op de noodzakelijkheid om krijgstucht aan te kweeken en te onderhouden. Ik geloof niet, dat er iemand de noodzakelijkheid van krijgstucht zal loochenen, wanneer hij de noodzakelijkheid van een leger erkent. Niemand ontkent, dat een bevel van een meerdere door den mindere moet worden uitgevoerd. Velen evenwel vragen naar aanleiding van de ondervindingen uit den Zuid-Afrikaanschen oorlog eenige meerdere vrijheid voor den mindere om het gegeven bevel zoo uit te voeren als naar zijne meening het beste overeenkomt met den bestaanden toestand en door de scherpte, waarmede dit beginsel niet alleen wordt verdedigd, maar zelfs als nieuw aan de markt wordt gebracht, wekt het somtijds — vooral buiten het leger — het vermoeden alsof men de uitvoering van een gegeven bevel afhankelijk wil stellen van de welwillendheid of het beter inzicht van den mindere, die het ontvangt. Zelfs zet men zijne beschouwingen kracht bij door te beweren, dat er immers zooveel onzinnige bevelen worden gegeven, die niet steunen op eer, plicht en wet. Alle meederen zijn niet volmaakt, en er zal wel eens wat worden bevolen, wat beter ware nagelaten, maar zijn dan alle minderen zóó volmaakt, dat zij steeds den toestand nog beter kunnen beoordeelen dan de meerdere? Zij denken dit wel eens, maar daarom is het nog niet zoo. Dat men wel eens in het geval kan komen, een bevel *anders* uit te voeren dan het gegeven is, of zelfs *niet* uit te voeren, — wie zal het loochenen. Zegt niet punt 343 Infanterie-Reglement II:

„Wanneer een aanvoerder met eenige opdracht belast, in de onmogelijkheid verkeert om tijdig bevelen te vragen, is hij verplicht, naarmate de toestand dit vordert, volgens zijn persoonlijk inzicht op te treden. Met gezag bekleed, moet men zich bewust zijn, dat besluiteloosheid en overdreven afhankelijkheid aan bevelen, die blijkbaar wijziging behoeven, schadelijk kunnen worden voor den uitslag van het gevecht.”

Om met gezag te zijn bekleed, behoeft men nog geen ge-gradueerde te zijn en eene gezonde opvatting van dit artikel leidt er toe om daaronder ieder lager geplaatste te begrijpen, die zich niet onmiddellijk onder de vleugelen van een hoogere bevindt.

Zeker moet echter steeds het principe blijven, dat de meerdere per slot van rekening beslist over het al of niet uitvoeren van het bevel en over de wijze, waarop het wordt uitgevoerd. De ware ondergeschiktheid moet daarin bestaan, dat elk mindere zich steeds beijvert om naar beste vermogen de bevelen uit te voeren in den geest van dengene, die ze heeft gegeven.

Nimmer mag de mindere zijne zelfstandigheid gebruiken om het beter te willen weten dan de meerdere, om als het ware te zoeken of er ook aanleiding kan bestaan tot afwijken. Hoe hooger men komt, des te meer ruimte zal men van zelf moeten hebben bij de uitvoering der van hooger hand gegeven bevelen; naarmate men lager geplaatst is, zal de aanraking van meerdere tot mindere eene engere zijn en daardoor de ruimte, die men heeft om zelfstandigheid te toonen, bij het uitvoeren van gegeven bevelen, minder worden.

Wanneer men zich aandachtig rekenschap geeft van den strijd, die sedert eenigen tijd over het wezen der discipline wordt gevoerd, dan geloof ik, dat wanneer men van weerszijden in zijn betoog de scherpe kanten wat afvijlt, er in den grond der zaak niet zooveel verschil meer overblijft. De practijk vijlt immers ook de scherpe kanten veelal weg.

Toch meen ik hier te moeten wijzen op het groote gevaar, waaraan de voorstanders der z. g. nieuwe discipline het leger blootstellen. Zij eischen met luider stemme, dat den man vooral moet worden ingeprent om *met oordeel* te gehoorzamen

sommigen willen zelfs, dat den man wordt *geleerd* om elk bevel, vóórdat het wordt uitgevoerd, te toetsen aan eer, plicht en wet, en daarmee betreedt men een hoogst gevaarlijk pad. Men kweekt mannen, die steeds zullen trachten tegen een bevel iets in te brengen; die steeds zullen meenen het beter te weten. Men zaait wantrouwen tegen elken meerdere, door te veronderstellen, dat het geven van slechte bevelen als het ware de normale toestand is. Elk bevel zal aarzelend worden uitgevoerd, wanneer men eerst laat onderzoeken of het wel goed is. Neen, de meerdere behoort steeds en in den vollen omvang de verantwoordelijkheid voor de uitvoering van een gegeven bevel zelf te dragen en die niet te deelen met den mindere.

De gevallen, waarin een bevel zoo onzinnig is, dat uitvoering noodlottig of misdadig zou zijn, spreken zoo van zelf, dat eene *opleiding* van den soldaat in die richting onnoodig is.

Steeds en overal zal men moeten vasthouden aan het beginsel, dat een der hoofdzaken bij de opleiding van den militair moet zijn, hem gehoorzaamheid te leeren en niet ongehoorzaamheid.

Regel moet zijn, dat een gegeven bevel wordt uitgevoerd, zooals het werd gegeven, want anders is elke troepenaanvoering eene onmogelijkheid. Afwijking van een gegeven bevel moet uitzondering blijven.

Mijne Heeren, ik achtte deze korte uiteenzetting van het begrip krijgstucht noodzakelijk als grondslag voor mijne verdere beschouwingen over de reglementen, ter bespreking van de vraag in hoeverre een reglement rekening kan en moet houden met het aaukweken van de krijgstucht.

Veelal wordt gemeend, dat de oefeningen in gesloten orde vooral ook moeten dienen om de banden der krijgstucht weér nauwer aan te halen, die door de oefeningen in verspreide orde worden verslapt.

In de verspreide orde, in welke het hedendaagsche gevecht
1905/06. III.

uitsluitend wordt gevoerd, komt het dus op discipline minder aan! Dit is toch niet logisch.

BALCK, de bekende Duitsche tactiekschrijver, eischt in zijne »Taktische Anforderungen an ein zeitgemässes Exerzierreglement für die Infanterie» het behoud van stramheid als voor-naamste middel voor opleiding en discipline; dat acht ik verouderd.

Soldatenschool, handgrepen, richtingen, paradepas moeten hoekig en stram worden uitgevoerd om discipline te kweeken. Eene goede discipline moet zich uiten door hoekige, gesloten exercitiën en door langen tijd onbeweeglijk stil te kunnen staan. Wanneer eene afdeeling een hoek van eene straat omgaat, getuigt het van slapheid als men den cirkelboog volgt; daarentegen van goede discipline, wanneer de voorste guide recht door loopt en plotseling, als door eene adder gestoken, links uit de flank maakt. Hoorbare handgrepen, kolfkloppen gelden als teekenen eener goede discipline; wel werden die bij de invoering van het geweer M' 95 verboden, uit vrees de geweren stuk te slaan, maar bij de wijzigingen van 1905 kwam de bepaling weër te vervallen, »dat het aangrijpen van het geweer zoo weinig hoorbaar mogelijk moet geschieden.» De parademarsch in front op twee gelederen geldt als den toetssteen eener goede discipline, wanneer men maar mooi gericht is en netjes omzwenkt, zooals de troepen van FREDERIK DEN GROOTE dat kenden.

Een troep, die, zooals men dat noemt »gesmeerd» exerceert, bekoort het oog en vormt een mooi en aantrekkelijk nummer bij publieke vermakelijkheden.

Het eischt veel tijd, dat alles zoo te krijgen.

FREDERIK DE GROOTE en zijne exerceermeesters hadden tot dit doel een stok; een dertig jaren geleden gebruikte men nog een ruim vocabulaire van de allervreeselijkste godslasteringen om den menschen de vrees aan te jagen, noodig voor het verkrijgen van die gewenschte gelijkmatigheid, waarbij men heelemaal niet behoeft te denken. Thans zijn de zeden in zooverre verzacht, dat ook dit middel meer en meer in

onbruik begint te geraken. Wij kunnen het er vrij wel over eens zijn, dat de minderen bijna niet meer worden uitgevloekt, maar er wordt ook niet meer geëxerceerd, ten minste wat men exerceeren noemt. Vooral onze reglementen van 1900 ademen een veel liberaler geest op het stuk van exerceeren; vele scherpe kanten gingen er af. Zooals ik reeds zeide, gingen de handgrepen er nit en werden de richtingen minder beverig. Men kan echter wel een meer liberalen geest in de reglementen brengen, daarom komt die nog niet in de aanvoeders. De wetgever van 1900 bijv. bepaalde, dat de manschappen van het achterste gelid eenvoudig op den bepaalden afstand achter hunne voorlieden moesten staan; toch werd er geene enkele, ook maar eenigszins rigoureuse inspectie gehouden, of de inspecteerende schreed naar den rechter vleugel om te zien of het achterste gelid wel gericht was. Nu kan men wel beweren, dat wanneer het voorste gelid gericht is en achter elk man staat er op 60 c.M. weêr een, dat dan ook het achterste gelid gericht moet zijn, maar hier bedriegt de wiskunde de practijk, want als de mannetjes niet rechts mogen kijken, vormt het geheel toch geen mooi lijntje. Door dit toch te eischen, miskende men den geest van het reglement. Tot groote vreugde van de voorstanders der stramme, gesloten exercitiën, hebben wij in 1905 weêr de oogenrichting van het achterste gelid teruggekregen en op den koop toe een uitgestoken arm van den guide. Ook het richten van eene afdeeling zonder commando is er ter wille van de exerceerdiscipline weêr uitgelicht. Bij het exerceeren eener compagnie zag men na elk commando de manschappen niet dadelijk stil staan, maar zich eerst nog richten. Dit staat bij eene inspectie niet mooi en in flagranten strijd met het vroeger bepaalde bij punt 137 Infanterie-Reglement I, viel menige onaangename opmerking omtrent slecht exerceeren — dus slechte discipline — daar de manschappen na het commando *halt* niet stil stonden.

Eigenaardig treft het in punt 252 a, dat de bepaling omtrent de richting bij het *gevechts*-exerceeren anders is. Het verschil is van geen belang, maar wel de erkenning, dat er ook exer-

ceeren bestaat, niet voor het gevecht. Een standpunt, dat reeds verlaten was, wordt in 1905 hersteld. Exerceeren moet alleen dienen om den troep voor het gevecht geschikt te maken, dat is de eenige logische opvatting.

Als correctief voor die mindere stramheid werd in 1900 de paradespas ingevoerd. Was de redactie van het desbetreffend artikel aanvankelijk zoodanig, dat niemand haar begreep, later kwam daarin allengskens verbetering; maar toch heeft mij die paradespas nimmer kunnen bekoren. Ook bij de jongste wijzigingen hebben wij weder eene andere redactie gekregen. Het verschil met den gewonen pas is nu teruggebracht tot het kort en krachtig strekken van het been op het hoogste punt der slingering. Het meer dan natuurlijk bewegen der armen is nu vervallen. Aangezien echter kort en krachtig strekken van het been een verrichting meer vormt dan bij den gewonen pas en de paradespas bovendien iets langer is, zoo blijkt in de practijk het goed verrichten van dezen paradespas in dezelfde snelle tijdmaat van 120 per minuut zeer bezwaarlijk, zoo niet onmogelijk en behelpt men zich veelal door wat harder te stampen, hoezeer dat verboden is. Het is geen pas voor het gevechtveld, maar alleen een z.g. tot aankweken van discipline, eene zuivere paradebeweging, overgenomen uit Duitschland, hoezeer het reglement zich er daar zeer terecht voor heeft gewacht om te spreken van een »paradespas.»

De paradespas is eene militaire vertooning, die zeer weinig past in onze Nederlandsche zeden en gewoonten en sedert men dien ook nog als eerbewijs tegenover hoofd- en opperofficieren is gaan toepassen, maakt men er den troep vaak belachelijk mede. Menig hoofdofficier gaat een anderen weg als hij kan, om zich te onttrekken aan wat ik zeer karakteristiek hoorde bestempelen met den naam van afgodendienst. Doch genoeg over den paradespas. Er zijn gelukkig maar weinig officieren meer, die hem serieus in bescherming nemen.

Zijne afschaffing schijnt trouwens in de maak te zijn.

Het gesloten exerceeren met grootere afdeelingen, als middel

— niet als doel — zooals ik het hier tamelijk uitvoerig heb geschetst, eischt eene strenge discipline, eischt onvoorwaardelijke gehoorzaamheid van allen op het commando van één, eischt gelijktijdige onderwerping van den wil van velen aan den wil van één. Als niets wordt gecommandeerd, doet men niets en staat eenvoudig onbeweeglijk stil; alleen op een bepaald commando wordt eene bepaalde zaak stram, hoekig en machinaal uitgevoerd, liefst met een ruk.

Ik wil wel toegeven, dat men op die wijze discipline kweekt, maar nu kom ik tot de tweede vraag of dat de discipline is, die men noodig heeft op het gevechtsveld. Er is maar ééne discipline en die heet krijgstuicht en er is maar ééne krijgstuicht en die heet discipline. Dat is eene meester-uitspraak en wanneer die op een toon van gezag wordt geuit, heeft men niet anders te doen dan deemoedig het hoofd te buigen. Toch waag ik het, er mij niet geheel bij neêr te leggen. Dat alle discipline niet gelijk is, blijkt wel uit de bekende uitspraak van den Duitschen Feldwebel, die na den oorlog de discipline er weêr wilde inexecereeren.

Wanneer ik op het paradeveld een troep zie marcheeren, netjes gericht in een schoonen, stijven parapenas; wanneer ik door dien troep de verschillende bewegingen onberispelijk zie uitvoeren, alsof men de mannen aan het bekende touwtje had, dan vraag ik mij af of dit nu bewijst, dat diezelfde mannen ook in moeilijke oogenblikken, bij het fluiten der kogels en het springen der granaten nog bezielde zullen zijn door dien schoonen geest om in innige samenwerking met hun commandant en naar diens aanwijzingen en bevelen alles in het werk te stellen om het gestelde gevechtsdoel te bereiken, ook ten koste van hun leven als het moet.

Een bepaald causaal verband tusschen die stramme exerceerdiscipline en de gevechtdiscipline kan ik niet ontdekken.

Exerceerdiscipline eischt alleen onderwerping en ziet af van medewerking. Gevechtdiscipline eischt in hoofdzaak medewerking, zonder de onderwerping uit te sluiten. Wil men ware gevechtdiscipline kweeken, dan eische men bij het uitvoeren

van alle bewegingen de grootst mogelijke orde en stilte, gepaard aan de voor het doel vereischte nauwkeurigheid, maar dat behoeft niet synoniem te gaan met stramheid.

Ik heb mij wel eens afgevraagd of het ons in Nederland met die zoogenaamde stramheid van vormen wel ernst is. Wij, officieren, eischen die van de minderen, maar komen we haar zelve wel na?

Ik zou voorbeelden kunnen noemen om aan te toonen, dat de stramheid der vormen van ons, Nederlandsche officieren, over het algemeen niet groot is, en toch zou ik den Nederlandschen officier onrecht aandoen, door daaruit te concluderen, dat hij ongedisciplineerd is. Mijne conclusie luidt veeleer, dat stramheid geen noodzakelijk aanhangsel is van discipline.

Gesloten oefeningen. Onze reglementen bevatten nog steeds te veel, wat *geen ander* doel heeft dan z.g. discipline te kweeken en het beoefenen van die zaken kost tijd en drill, meer nog, verstompt tot zekere hoogte het gezond verstand en leidt tot het stellen van kleinzielige eischen, die niet steeds een redelijken grond hebben. Het streven naar eene overdreven gelijkmatigheid, ter wille van het aankweeken der krijgstucht, brengt mede, dat men in het reglement voor elke beweging één bepaald commando wil, waarop één bepaalde uitvoering volgt. Het reglement stelt een zeker aantal gevallen van formatie-veranderingen, en als eene bepaalde beweging niet is voorgeschreven, kan zij ook niet, tenzij op langdurige aanwijzingen, geschieden.

Wanneer eene compagnie in eene bepaalde formatie staat, dan geeft het reglement precies aan in welke andere men kan komen, wat de compagniescommandant daartoe moet commandeeren, wat dan door de sectiecommandanten moet worden gecommandeerd, en hoe de sectiën zich hebben te bewegen. Het bepaalde in punt 245 Infanterie-Reglement II:

„Voor zooverre bewegingen vereischt worden, voor welke geen algemeen commando is voorgeschreven, hebben deze plaats op aanwijzingen

(vroeger stond er bevelen) door den compagnies-commandant aan de betrokken afdeeling-commandanten te geven. „Voor zoodanige bewegingen mogen geene commando's worden gemaakt”,

geeft niet de vrijheid, die wij zouden wenschen.

Het nieuwe Fransche reglement is in dit opzicht een geheel anderen kant nitgegaan. Tegenover ons beginsel, dat alleen datgene kan, wat bevolen is, stelt het Fransche reglement, dat alles kan.

Voor de compagnie en het bataljon geeft men eenige grondvormen.

Punt 209 zegt :

„De compagnie bestaat uit vier sectiën; zij marcheert, verzamelt zich en beweegt zich in colonne met vieren, in compagnies-colonne, in linie van sectiën met vieren en in ontwikkelde linie.”

Punt 216 zegt :

„Het bataljon bestaat uit vier compagnieën, het marcheert, verzamelt zich en beweegt zich in colonne-linie en in colonne.”

„Het kan ook geformeerd worden in ontwikkelde linie en in massa.”

Verder geeft het reglement eenige algemeene aanwijzingen en bepalingen, doch geene bepaalde commando's voor de formatie-veranderingen.

Het beginsel is, dat elk compagnies- of bataljonscommandant het commando doet, dat hij voor het oogenblik het meest wenschelijk acht, waarop de ondercommandant (sectie- of compagniescommandant) zijne afdeeling ter plaatse brengt op de wijze, die hem het geschiktst voorkomt. Alleen de sectieschool kent bepaalde commando's, waarop eene bepaalde uitvoering volgt. De officieele commando-taal gaat niet verder dan de sectie, die alzoo in den ruimsten zin den grondslag vormt voor alle verdere bewegingen.

Oppervlakkig gezien, schijnt deze methode zeer bedenkelijk, vooral met het oog op het vele militie- en reserve-kader, dat men tegenwoordig in de gelederen vindt, doch inderdaad geloof ik, dat men daarmede op den goeden weg is.

Eene zoodanige opvatting van de exerceer-vormen past geheel in het kader der nieuwere denkbeelden omtrent hetgeen men

van militie- en reservekader kan en mag verwachten. De meer intellectueele elementen brengt men in het leger en maakt hen daar tot aanvoeders voor oorlogstijd, doch aanvoeders, die niet optreden volgens een van buiten geleerd lesje, maar aanvoeders, die bij hun optreden meer moeten steunen op hun gewoon, natuurlijk gezond verstand dan op strammen vormendienst.

Voor dergelijke aanvoeders moet het reglement niet zijn een receptenboekje, dat in alle gevallen wil voorzien, doch er blijkens de ondervinding toch altijd nog eenige in blanco laat. Wil men een beroep doen op het gezond verstand, dan moet daar ook ruimte voor worden gelaten en die ruimte kan men voor de gesloten bewegingen evenzeer geven als zulks voor het verspreide gevecht reeds het geval is.

Men zal er dan van zelf toe moeten komen om de waarde van een reserve-officier niet meer in hoofdzaak af te meten naar zijne bekwaamheid om eene sectie mooi gericht en in stijven pas verschillende schokkende bewegingen te laten uitvoeren, maar naar zijn slag om die sectie te brengen, waar zij wezen moet, ordelijk, stil en zonder een ander te hinderen.

Een en ander is dan ook oorzaak, dat ik zeer ben ingenomen met den geest, die ten aanzien van de gesloten bewegingen spreekt uit het Fransche reglement; een geest, dien ik te onzent gaarne zou willen overnemen.

Wanneer men overgaat tot vereenvoudiging der bepalingen omtrent de exerceervormen, zou ik ook een krachtigen aanval willen doen op de linieformatiën. Frontmarschen in linie en zwenkingen in linie zijn op het gevechtsveld onnoodig; daarom er ook in vreedestijd geen tijd aan te besteden.

Ik zou willen komen tot de bepaling, dat het marcheerren in linie niet anders wordt toegepast dan voor eene verplaatsing van enkele passen; zoodra langer achter elkaar moet worden gemarcheerd, gebruike men de colonne met vieren. Het zwenken kan geheel worden vervangen door den veel eenvoudiger opmarsch. De linieformatie geheel te doen vervallen, acht ik minder wenschelijk, omdat men haar noodig

heeft als opstellingsvorm en als gevechtsvorm noodig kan hebben om te vuren tegen cavalerie-aanvallen in de flank, of als middel om een troep dicht achter eene lang gerekte dekking te plaatsen. De frontmarsch in linie is thans niet anders dan eene paradebeweging en dien alleen daarvoor te behouden, acht ik ongewenscht. Men kan de compagnieën even goed laten defileeren in flankcolonne van sectiën met vieren. Wil men echter op de parade werkelijk laten zien, wat een troep voor het gevecht kent, dan moet in gevechtsformatie worden gedefileerd met ontwikkelde compagnieën of bataljons.

De verscherpingen, die ons reglement bij de laatste wijzigingen op het stuk der gesloten vormen heeft ondergaan, beschouw ik als de laatste stuiptrekkingen van een feitelijk overwonnen standpunt.

Het gesloten exerceeren moet alleen ten doel hebben om die bewegingen te leeren uitvoeren, die eene compagnie of een bataljon werkelijk op het gevechtsveld of op marsch noodig heeft.

Die bewegingen moeten met orde en stilte worden uitgevoerd en dat eischt oefening. De grootst mogelijke orde en de uiterste stilte zijn voor een exerceerenden troep de bewijzen, dat de man gedisciplineerd is en *die* discipline is noodig.

Moet het eischen van orde bij eene exerceerende compagnie ook insluiten, dat de troep in den pas leert marcheeren? Men is zoo licht geneigd mij toe te roepen: ge wilt geene stramheid van vormen, dus laat ze maar boemelen. Neen, dat zou niet goed zijn. Het in den pas marcheeren acht ik een zeer werkzaam middel om orde aan te kweeken en soms zelfs om op het gevechtsveld het ordelijk en vastberaden marcheeren te bevorderen.

Het in den pas marcheeren kan voorts een zeer krachtig hulpmiddel zijn om het uitvoeren van lange marschen gemakkelijk te maken, zooals onlangs door G. H. in den Militairen Spectator werd gezegd.

De Koloniale Reserve wekte bij de laatste manoeuvres in Limburg ieders bewondering op door hare groote marschvaardigheid. Zij marcheert als regel met eene snelheid van $\pm$ 6 K.M. per uur en soms over niet te groote afstanden nog sneller. Deze schoone marschvaardigheid, die maakte, dat zij na drie zware marschdagen in volkomen gevechtsvaardigen toestand op het manoeuvre-terrein aankwam, werd verkregen :

10. door geregeld 3 maal per week een grooten marsch te maken ;

20. door steeds zonder ransel uit te rukken ;

30. door altijd in den pas te loopen ;

40. door het omwisselen der afdeelingen in de colonne.

Voor kleine afdeelingen ben ik overtuigd, dat het *in den pas* loopen van veel belang is. Het voor groote troepen voor te schrijven, acht ik evenwel niet wenschelijk, omdat het dan zeer vermoeiend wordt, het vol te houden.

En hiermede stap ik af van de gesloten vormen om te komen tot

Het Gevecht.

De Vuren. Ons reglement van 1896, voor het eerst rekening houdende met het geweer M '95, had ons begiftigd met eene zoo omslachtige commando-reeks voor het vuren, dat het veel te lang duurde, voordat er een schot viel: in 1901 werd dit veel verbeterd.

Thans heeft men op oordeelkundige wijze gebruik weten te maken van de ondervinding, opgedaan in den Zuid-Afrikaanschen oorlog, die o. m. leerde, dat de invloed van de aanvoerders in het vuurgevecht met de tegenwoordige wapenen hoe langer hoe minder wordt en men dus daartegenover moet stellen de meerdere zelfstandigheid van den man. Naarmate men wapenen invoerde, die een sneller vuur toelaten, zocht men met meer ijver naar middelen om de snelheid van het vuur in de hand te houden, ten einde den patronenvoorraad niet ontijdig uit te putten. Het Fransche reglement heeft nu weër eene methode

ingevoerd, die wij reeds lang verlieten, n. l. het aangeven van een bepaald getal te verschieten patronen : feu à cartouches comptées (punt 97).

Het wekt intusschen zeker eenige verbazing, dat een reglement, waarin men op sommige punten zoo ver is gegaan in vrijzinnige richting, ten aanzien van de vuren weêr zoo ver is teruggegaan. Ik wil hier evenwel in herinnering brengen, dat de Fransche Infanterie nog steeds is bewapend met een verouderd geweer met buismagazijn onder den loop. Dit magazijn is tijdens het gevecht niet gemakkelijk meer te vullen en daarom moet de Fransche Infanterie wel vasthouden aan het beginsel, dat het geweer in den regel wordt gebruikt als enkellader en alleen in critieke gevechtmomenten als repeteerwapen. Eene logische consequentie daarvan is, dat het magazijn moet kunnen worden afgesloten en dat men met nog meer zorg moet trachten, het vuur in de hand te houden.

Ons geweer M '95 daarentegen wordt steeds gebruikt als meerlader en bij de invoering heeft men zeer terecht geen repeteersper aangebracht.

Vóór de laatste wijzigingen in ons reglement wilde men het patronenverbruik in de hand houden, door als regel gebruik te maken van het »langzaam vuren'', waarbij de man na zijn magazijn te hebben ledig geschoten, moest wachten op het commando *navullen*, alvorens wederom patronen in het magazijn te brengen en door te vuren. De methode had als groote nadeel, dat zeer waarschijnlijk in het gevecht zou blijken, dat de invloed van sectie- en groepscommandanten toch niet toereikend was om hare toepassing te waarborgen. Zij beperkte voorts den man in zijne zelfstandigheid en wel meer in het bijzonder den man, die kalm blijft en dus goed zou kunnen schieten, als hij maar mocht; want de man, die niet kalm blijft, is juist degene, die zich niet meer stoort aan het verbod om door te schieten; hij zou wel van zelf navullen.

Verder leerde men den soldaat hierdoor om in het vuurgevecht telkens weêr eenigen tijd tot niets doen terug te keeren en zal er dus weêr eene wilsuïting noodig zijn om na het

commando *navullen*, zich weder uit de dekking te verheffen om te vuren.

Door het *navullen* af te schaffen, heeft men een zeer gelukkigen stap gezet op den weg der zelfstandigheid van den tirailleur. Hij kan nu zonder eenige beperking de intensiteit van zijn vuur regelen naar de belangrijkheid van het doel, naar zijne eigen schietvaardigheid en naar de mogelijkheid om van de plaats, die hij inneemt, het doel te zien.

Wat de man bij het vuren in acht te nemen heeft, vinden wij zeer duidelijk omschreven in de *opmerking*, die het reglement toevoegt aan *c* van punt 120 :

„Het vuur is meer of minder levendig, naarmate het doel beter of minder goed zichtbaar en het richten meer of minder gemakkelijk is.

Van den aanvang af doordringt de onderwijzer den man daarbij van de noodzakelijkheid, onder alle omstandigheden met den patronenvoorraad oordeelkundig en zuinig huis te houden.

De man moet met juistheid en kalmte richten; hij moet bezielde zijn met den vasten wil het doel te treffen. Opvoering van de levendigheid van het vuur ten koste van de juistheid is munitie-verspilling.

Wordt het vuur onrustig, met overhaasting of te levendig afgegeven, dan doet de onderwijzer het vuur ophouden.”

Het algemeene beginsel, dat bij deze vuurregeling voorzit, komt mij zeer logisch voor. De sectiecommandant doet het commando tot het openen van het vuur, nadat de compagniescommandant daartoe het bevel heeft gegeven (punt 355). Deze laatste heeft in het algemeene vuurgevecht geene andere taak dan het oogenblik te bepalen, waarop het vuur geopend wordt en de vuurlinie op sterkte te houden.

Ten overvloede voegt het artikel er aan toe, dat de compagniescommandant de bevoegdheid heeft om in de vuurleiding der sectiecommandanten in te grijpen. Dit spreekt wel van zelf, maar toch is het goed, dat het er staat. De vuurleiding van de sectiecommandanten omvat het aangeven van doel, mikpunt en vizier en hij moet met de groepscommandanten en eventueel aanwezig verder kader toezicht houden op het tempo, waarin geschoten wordt. Het reglement gaat nu uit van het beginsel, dat het eenige middel om dit

tempo in de hand te houden, bestaat in het doen staken van het vuur, wanneer te snel wordt geschoten; overigens is de man geheel zelfstandig.

Wel wat al te streng wordt op den voorgrond gesteld in bovengenoemd punt 120 ad *c*, dat de man alleen mag vuren als hij het doel ziet. Beter is dan ook het bepaalde in punt 200, achtste alinea, waar als een der plichten van den tirailleur wordt aangegeven:

„Alleen aan het vuren deelnemen, zoolang het doel zichtbaar of aanwezig blijft.”

Op de gevechtsvelden der toekomst, waar de doelen zich niet meer door den rook van het schot verraden, zal men zeer dikwijls moeten vuren op doelen, die de man zelf niet ziet, maar die de vuurleider ergens weet of vermoedt en daarom wil beschieten. Ik denk hier nog niet dadelijk aan indirecte richting. In dit geval wordt door het reglement niet voorzien, waar het de opleiding van den man in het vuren behandelt. Volgens het reglement is het niet mogelijk om te vuren op eene vijandelijke linie, die achter eene heg ligt en op ons vuurt, als de man de koppen niet ziet. Toch kan het wenschelijk worden geacht om op een dergelijk doel een meer of minder gevoed vuur af te geven. De snelheid van het vuur kan dan ook niet *altijd* worden bepaald door het initiatief van den man, naar gelang het doel beter of minder goed zichtbaar is, doch moet somwijlen worden geregeld door de vuurleiding.

Daarom behoort aan punt 120 *c* nog te worden toegevoegd:

„Wanneer wordt gevuurd op een doel, dat de schutter niet kan zien, dan zal hij de snelheid van het vuur regelen naar aanwijzingen van den sectie- of groepscommandant.”

Men zie ook punt 205 Infanterie-Reglement I 4e alinea:

„De sprongen worden door levendig vuur voorbereid . . .”

Blijkbaar houdt ons reglement nog niet voldoende rekening met het vuren op onzichtbare of slecht zichtbare doelen tij-

dens het algemeene vuurgevecht. In punt 356 Infanterie-Reglement II lezen wij :

„Ten aanzien van het algemeene vuur is het voor den verdediger meestal gewenscht, althans indien geene verrassing beoogd wordt, om het vuur te openen, zoodra *zichtbare* doelen, welke voldoende trefkans opleveren, binnen het bereik der vizierindeeling komen.”

Wel spreekt punt 374 van het vuren op onzichtbare doelen, maar onder het algemeene hoofd: »Het vuren op groote afstanden.”

Verder kan ook bij nachtelijk vuur het geval zich voordoen, dat de man moet schieten zonder iets te zien.

Het Deutsche Infanterie-Reglement zegt in punt 134 :

„Erachtet beim Schützenfeuer der Führer eine Steigerung oder Verminderung der Feuergeschwindigkeit angemessen, so wird, nöthigenfalls nach Benützung der Pfeife: *Lebhafter (langzamer) feuern!* oder *Schnellfeuer!* kommandiert.”

Deze bepaling verdient aanbeveling.

Wanneer wij nu verder gaan en ons *snel vuren* onderzoeken, punt 124 Infanterie-Reglement I, dan vinden wij daar, dat dezelfde gedragslijn aan den man is voorgeschreven als bij het *vuren*; alleen dat het laden en aanleggen nog sneller moeten geschieden. Het wil mij voorkomen, dat de bepalingen van de punten 120 en 121 al voldoende zijn om tegen een zeer belangrijk doel en in critieke gevechtsmomenten het gerichtte vuur tot zijne grootste intensiteit op te voeren en dat het commando *snel vuren* dan alleen geschikt is om zenuwachtigheid te kweekeu. Ik zou dan ook liever aan den man willen leeren, dat laden en aanleggen altijd met de grootst mogelijke snelheid moeten geschieden, zooals het Fransche reglement in punt 98 zegt.

Het begrip *snel vuren* is dan ook feitelijk wel eenigszins anders. Het zal in de practijk bestaan in een zoo snel mogelijk achter elkaar afgeven van eene serie schoten met standvizier of liever met horizontaal geweer, waarbij de man wel is waar moet trachten, van de richting en het rustig aftrekken

nog zooveel mogelijk terecht te brengen, maar hiervan toch veel opoffert aan de snelheid. Het is meer te beschouwen als een vuur, dat dienen moet om in critieke oogenblikken zichzelf moed te knallen en het gevoel van onveiligheid bij den vijand te verhoogen.

Om bij dat vuur nog zooveel mogelijk treffers te bereiken, zal men veel nut kunnen hebben van de snel-coördinatie methode, die door den Kapitein FABIUS op zoo uitmuntende wijze is uiteengezet in eene serie artikelen in den Militairen Gids van 1904. Hetgeen daar wordt opgemerkt omtrent den aard van het oorlogsvuur, verdient in hooge mate de aandacht.

Ik wil hier nog even wijzen op het zeer eigenaardige in de redactie van punt 363 Infanterie-Reglement II, waarin wordt bepaald wie de bevoegdheid heeft om het snel vuren te doen openen.

De algemeene bevelhebber mag het *signaal daartoe laten blazen*; de bataljonscommandant mag het *te juister tijd doen toepassen* en de compagniescommandant mag onder sommige omstandigheden *er den last toe geven*.

De reglementaire bepalingen omtrent het vuren houden m. i. nog wat veel rekening met de wenschelijkheid, dat de man onder alle omstandigheden zal richten, terwijl toch de werkelijkheid zal zijn, dat de meeste schutters een ongeregeld vuur afgeven.

De vraag rijst of er geen vorm kan worden gevonden om in het reglement ook dit ongeregeld vuur nog eenigszins in te dijken. De snelheid daarvan kan nog wel eenigszins worden bepaald door toeroepen, aansporen of remmen, zonder dat het fluitsignaal dadelijk het vuur doet staken.

Een en ander neemt echter niet weg, dat het eene belangrijke verbetering is, dat de schutters, die *willen en kunnen* richten, thans tot grooter zelfstandigheid zijn gekomen.

En nu nog het *Salvo-vuur*.

In 1901 verviel het salvo-vuur 1), in 1905 verschijnt het weêr.

1) Alleen wanneer het noodig was voor begrafenissen, volksoploopen enz. kon het vuren op commando worden beoefend.

Ook in Frankrijk keerde men in 1904 tot het salvo-vuur terug. Ons reglement zegt thans in punt 125 *a*, dat het slechts in enkele gevallen toepassing zal vinden, namelijk wanneer het van groot belang is oogenblikkelijk een sterken moreelen schok teweeg te brengen.

Het Fransche reglement zegt in punt 195 laatste zinsnede :

„Le feu par salves s'exécute dans des circonstances exceptionnelles, notamment dans les combats de nuit ou dans les moments de crise pour maintenir l'ascendant du chef.”

Zooals de bepaling thans bij ons luidt, heb ik tegen het weder invoeren van het salvo-vuur geen enkel bezwaar. Men kan er uit lezen, dat het wordt toegepast wanneer aan den moreelen schok meer beteekenis moet worden toegekend dan aan de feitelijke uitwerking. Dat zal dus zijn in het nachtgevecht. Voorts wijst de bepaling, dat het alleen in gesloten orde mag worden afgegeven, er wel op, dat het niet zal voorkomen in het algemeene vuurgevecht, maar bijv. tegen oprijdende batterijen op groote afstanden of tegen marcheerende colonnes, die verrassend kunnen worden beschoten.

Gelukkig heeft men er geene bijzondere melding van gemaakt in punt 516 en volgende der »Handelingen tegenover Cavalerie”. Wel is waar is het daardoor niet buitengesloten voor afdeelingen, die, in gesloten orde zijnde, door Cavalerie worden bedreigd, maar zeer terecht ook niet voorgeschreven.

Wat mij echter vooral verheugt, is dat het salvo-vuur niet is aangegrepen als middel om discipline te kweeken of — nog erger — als middel om verloren discipline terug te krijgen, waarvoor het vroeger gold. Absoluut verwerpelijk acht ik dan ook de bepaling in het Fransche reglement, volgens welke het moet dienen »pour maintenir l'ascendant du chef.” Het salvo-vuur *eischt* een troep, die geheel in de hand is, maar kan nimmer een uit de hand geraakten troep weer onder den duim brengen.

Tactische omstandigheden, waaronder een troep bij voorkeur in gesloten formatie salvovuur zal afgeven, acht ik — behoudens het nachtgevecht — nagenoeg buitengesloten; immers

door het salvo, zal zij ook vuur tot zich trekken en dan toch liever niet gesloten blijven.

Ik zou dan ook veeleer geneigd zijn om aan te nemen, dat de wederinvoering van deze vuursoort bij ons nog eene andere reden heeft van minder tactischen aard. Toen in 1903 door de spoorwegstaking binnenlandsche troebelen dreigden, moesten onze miliciens speciaal daarvoor worden geoefend om salvo-vuur te kunnen afgeven, en in dat geval is het salvo-vuur bij uitstek op zijne plaats; want zoo ooit, dan komt het bij binnenlandsche onlusten aan op den moreelen indruk en wanneer men den gewenschten moreelen indruk kon verkrijgen *zonder* verliezen toe te brengen, dan ware de volmaaktheid bereikt.

Zooals men toenmaals in de couranten kon lezen, wekte het hier en daar misnoegen, toen men oefeningen zag houden, alleen ten doel hebbende om de soldaten op het volk te leeren schieten. Inderdaad is zoo iets in dagen van spanning en beroering ook niet zonder eenige bedenking en daarom acht ik het eene daad van wijs beleid om thans als het ware door eene tactische achterdeur het salvo-vuur maar weêr binnen te halen om het in rustige dagen te laten beoefenen.

Omtrent de vuurleiding zou ik bij punt 352 nog willen opmerken, dat mij het vuren met drie opvolgende vizieren wel wat gecompliceerd voorkomt. Beter ware het om boven 1200 M. ook te vuren met twee vizieren, doch dan met 200 M. verschil. Het oorlogsvuur zal toch eene zoo groote spreiding hebben, dat de onveilige strooken voldoende aan elkander sluiten, en de vuurleiding wordt eenvoudiger.

Alvorens van het vuren af te stappen, nog een enkel woord over de nieuwe Fransche vuurtactiek. In punt 195 van het Fransche reglement lezen wij:

„Le feu s'exécute, le plus généralement, par *rafales* courtes, subites et violentes, exceptionnellement par *salves*”;

Het beginsel, dat hierin ligt en dat ongetwijfeld van LANGLOIS afkomstig is, komt overeen met dat, hetwelk reeds in 1897 werd aangenomen voor de tactiek der Fransche

snelvuur-veld-artillerie. Eene *rafale* is eene serie schoten, op hetzelfde doel afgegeven met de grootst mogelijke snelheid en gevolgd door eene vuurpauze van langeren of korteren duur. In Duitschland vertaalde men het woord *rafale* door »Feuersturm.»

Wanneer op een zeker doel 100 schoten worden afgegeven, dan kan dit door bijv. 10 man, geschieden door middel van langzaam vuur in 10 minuten of door snel vuur in 1 minuut. Gedurende het tijdsverloop van 10 minuten wordt in het eerste geval steeds doorgevuurd; in het tweede geval vuurt men 1 minuut en zwijgt 9 minuten. Aannemende, dat in beide gevallen (zooals bijv. ons reglement wil) even goed gericht en even rustig wordt afgetrokken, en dus evenveel treffers worden verkregen, rijst de vraag of er verschil in waarde is tusschen deze beide vuursoorten. De moreele indruk van een zeker quantum verlies zal veel grooter zijn, wanneer die in 1 minuut wordt toegebracht, dan wanneer zulks in 10 minuten geschiedt. Toch meen ik, dat het beginsel uit het Fransche artillerie-reglement; »feu par rafales et par intermittence» voor de Infanterie geene aanbeveling verdient. Het is veel te kunstmatig. Theoretisch moge het vele voordeelen geven, praktisch vrees ik dat men wel zal komen tot *rafales*, maar niet tot de gewenschte tusschenpoozen, al vuurt men ook »à cartouches comptées.» Daarom zal het vuur met *rafales* leiden tot overhaasting en het vuur zal nog eerder uit de hand geraken. Alle middelen moeten worden aangewend om een kalm en rustig vuurgevecht te bevorderen; elke kunstmatige versnelling van het vuur zal noodwendig leiden tot vermindering in qualiteit en dus alleen kunnen worden toegelaten in die bijzonder spannende gevechtsmomenten, waarin men zeker weet van die qualiteit toch niet veel meer te kunnen verwachten.

Het beoefenen van het vuurgevecht komt mij voor, een uitmuntend middel te zijn om in vreedestijd gevechtdiscipline aan te kweeken. Het is alleen jammer, dat het een vrij kost-

baar middel is, omdat het tamelijk veel patronen eischt. Toch mag dit geene reden zijn om het zoo uiterst zelden als zoodanig te beoefenen. Voor elke sectie zou ik eene serie oefeningen wenschen, eerst met exercitiepatronen, later met losse patronen en ten slotte met scherpe patronen, waarbij de sectiecommandant geheel de snelheid van het vuren regelt door aanwijzingen als: „sneller vuren” of „langzaam vuren” en waarbij herhaaldelijk het vuren op een fluitsignaal wordt gestaakt om daarna weêr te beginnen. Met exercitiepatronen kan men dit zoo dikwijls doen als men wil, mits men niet te bang is, dat er eens een wegraakt. Met losse patronen zou ik hiervoor 100 stuks per man en per jaar willen uittrekken en met scherpe patronen 50 stuks. Ik weet zeer wel, dat men hierbij de moreele invloeden van den oorlog niet kan nabootsen, maar dat kan men bij de andere exercitiën, zoogenaamd tot aankweken van discipline, evenmin.

Iedereen kent de oude uitspraak van den pink, die op den naad van de broek moest, niet omdat het ergens goed voor was, maar omdat het bevolen is; ik zou die willen vervangen door den niet minder strengen regel, dat men den soldaat practisch moet leeren, dat op het fluitsignaal van den sectiecommandant het vuren ophoudt, niet altijd omdat het noodig of goed is, maar omdat de sectiecommandant het noodig of goed vindt.

Nu zal men mij allicht tegenwerpen, dat ik niets nieuws vertel en dat het reglement het zoo wil, maar toch heb ik nog niet dikwijls gezien, dat iemand die eene troepenafdeling inspecteert, de discipline toetst aan een uit te voeren vuur, wel echter aan eene mooie richting of eene dappere zwenking.

De tirailleurlinie. De voornaamste verbetering, die in ons reglement is aangebracht, is naar mijne opvatting wel de meer handelbare wijze van verspreiden. Het oude punt 167 Infanterie-Reglement I eischte steeds, dat de sectie op 50 M. front werd verspreid en de eenige afwijking, die het reglement

daarop toestond, vonden wij in punt 404, waar was toegestaan om bij het verdedigend gevecht, onder bepaalde omstandigheden, over sommige stukken van de frontlijn de tirailleurs met grooter tusschenruimte te verdeelen.

Hoe men ooit is gekomen tot die zoozeer bindende 50 M. per sectie is mij nimmer duidelijk geweest. Sommigen wilden uit punt 167, waar stond »bij de oefeningen» lezen, dat het reglement niet bepaald verbood om dunne tirailleurliniën te formeeren, maar men kan toch niet in ernst volhouden, dat het in de werkelijkheid anders zou moeten geschieden dan men het den man bij de oefeningen heeft geleerd.

Intusschen, wij kunnen nu de manschappen opstellen met eene tusschenruimte van ten hoogste 4 pas, zoodat de frontbreedte van de sectie van 50 man voortaan kan variëren van 50 M. — de dichtste tirailleurlinie — tot 200 M., de ruimste tirailleurlinie; hierbij de breedte van den man in aanmerking genomen. Eene bepaalde afscheiding tusschen de groepen bestaat niet meer, want de tusschenruimte tusschen de groepen is even groot als tusschen de manschappen. (Hiermede is een zeer gebruikelijk inspectievraagstukje vervallen). Ik geloof, dat het vervallen van eene bijzondere ruimte tusschen de groepen niet als een voordeel is te beschouwen, want wanneer men met eene sectie een vrij breed front wil innemen, kan ik mij vele gevallen denken, dat men toch de manschappen niet te ver uiteen wil brengen en het dus vindt door grooter ruimte tusschen de groepen. Het reglement behoorde dit toe te staan.

Wanneer eenvoudig »Verspreiden» wordt gecommandeerd, zijn de tusschenruimten gelijk aan die in gesloten orde en staat de sectie dus op één gelid; dat is logisch.

Het front van één sectie kan nu volgens de nieuwe bepalingen nog grooter worden dan dat, hetwelk in punt 384 Infanterie-Reglement II als normaal wordt aangegeven voor eene compagnie bij het verdedigend gevecht.

Het nieuwe Fransche reglement regelt in punt 185 het verspreiden als volgt :

„De sectie in linie of in colonne wordt in tirailleurs ontwikkeld in elke willekeurige richting.

De sectiecommandant geeft zeer snel de aanwijzingen voor de uitvoering der beweging (richting, rot waarop de beweging geschiedt, enz.) en commandeert:

En tirailleur op (zooveel) passen.

Marsch of Halt.

Het rot, waarop de beweging moet geschieden, gedraagt zich naar de gegeven aanwijzingen; de andere rotten nemen snel naar rechts of links de bevolen tusschenruimte; de manschappen van het tweede gelid plaatsen zich links naast hun voorman. De gevechtskameraden blijven steeds bij elkaar.”

Hierin treft ons vooreerst de afwezigheid van elke nadere aanwijzing omtrent de tusschenruimte, die de sectiecommandant mag bevelen. Ook elders in het Fransche reglement vindt men daaromtrent niets. Eene zoo groote vrijheid aan den sectiecommandant te laten, acht ik niet gewenscht en ik geef de voorkeur aan onze vier pas als maximum, dat geeft voldoende ruimte. Het Duitsche reglement laat in punt 123 ook onbepaalde ruimte toe. Het Engelsche reglement »Infantry Training” van 1902 staat in punt 216^a tusschenruimten toe van 6 tot 20 pas.

In de tweede plaats kan de beweging op elk rot geschieden. Beter acht ik het om de beweging in de sectie steeds op de zelfde wijze te doen geschieden, zooals bij ons, hetzij op het hoofd (uit de flankformatie) of op het midden (uit de frontformatie).

In de derde plaats kent het Fransche reglement niet de groep als tusschen-instantie bij het verspreiden zooals bij ons. Nu er toch geene bepaalde ruimte meer tusschen de groepen wordt genomen, acht ik de Fransche methode te verkiezen boven de onze van punt 180 Infanterie-Reglement I. Dit punt kan dan veel eenvoudiger worden gevat:

„Om de stilstaande of marcheerende sectie te doen verspreiden, commandeert de sectiecommandant:

Op . . . pas verspreiden.

Marsch of Halt.

Uitv. *Uit de flankformatie.* Het hoofd van het rechter gelid marcheert

aan of door, of wel houdt halt. De manschappen van het rechter gelid marcheeren naar rechts op, die van het linker gelid naar links en nemen de bevolen tusschenruimte.

Uit de frontformatie. De linker vleugel van de rechter voorste groep marcheert aan of door, of wel houdt halt. De manschappen, die rechts van hem staan, nemen de bevolen tusschenruimte naar rechts, de overigen naar links. De manschappen uit het achterste gelid komen links van hun voorman."

Wanneer men deze zeker eenvoudige redactie aanneemt, kunnen bovendien de punten 178 en 184 vervallen. De Duitse bepalingen zijn ook veel eenvoudiger dan de onze.

In de vierde plaats vinden wij in het Fransche reglement het beginsel van de *«camarades de combat»*. Reeds treffen we in punt 124 onder *École du soldat* het volgende aan :

„De twee tirailleurs van een zelfde rot zijn gevechtskameraden ; zij blijven naast elkander en steunen elkander. Wanneer een tirailleur buiten gevecht is gesteld, neemt zijn kameraad zijne patronen en zet den strijd voort, waarbij hij zich zoo mogelijk voegt bij de naastbij zijnde groep."

Eenigszins, maar minder algemeen uitgedrukt, vinden wij hetzelfde in het Duitsche reglement punt 134 terug :

„Ten einde zich aan langzaam vuur te gewennen, moet de tirailleur in den regel met zijn nevenman gemeene zaak maken ; terwijl de eene schiet, neemt de andere waar en *mag — moet* echter niet — vuren, nadat de eerste weder heeft geladen. Wanneer levendig of snel gevraagd moet worden, houdt dit om de beurt vuren op."

Deze bepaling komt mij te kunstmatig voor en zeker onuitvoerbaar wanneer de ruimte tusschen de manschappen grooter wordt genomen.

Eene Fransche tirailleurlinie bestaat steeds uit twee man naast elkaar ; de tusschenruimten worden tusschen de rotten genomen. De Duitsche is als bij ons, waar de tusschenruimten tusschen de enkele manschappen worden genomen.

Het stelsel van gevechtskameraden, zooals het Fransche reglement het wil, komt mij wel aanbevelenswaardig voor. Iets dergelijks hebben wij trouwens ook al eens in onze reglementen gehad.

Geheel in overeenstemming met onze ruimere tirailleurlinie,

vinden wij in punt 471 Infanterie-Reglement II, dat bij het optreden in grooter verband (aanvallend gevecht) de compagniescommandant in den regel van den beginne af de voor de compagnie bestemde ontwikkelingsbreedte geheel door tirailleurs moet doen innemen. Beschikt hij dus over de normale 125 M., dan zal hij, bij aanvankelijke ontwikkeling van één sectie, deze laten verspreiden op 3 pas en bij ontwikkeling van twee sectiën, op 1 pas.

De omstandigheid, dat de bedoelde bepaling in punt 471 als 2e alinea is samengekoppeld met eene 1e alinea, handelende over eene compagnie, die als voorhoede of als voortroep optreedt, heeft, naar mijne meening ten onrechte, er toe geleid, dat bij sommigen de opvatting ontstond, als zou dat dadelijk geheel doen innemen van de ontwikkelingsbreedte der compagnie alleen gelden, wanneer deze als voorhoede of als voortroep optreedt. Ik kan geene aannemelijke verklaring vinden voor deze beperking, terwijl m. i. uit de wijziging in punt 477 bovendien valt op te maken, dat het reglement niet meer rekent op verlenging van de tirailleurlinie eener compagnie, doch alleen op versterking. Het is duidelijk dat, wanneer van den beginne af de geheele ontwikkelingsbreedte eener compagnie met tirailleurs is bezet, geene plaats meer is voor verlenging.

Punt 481 Infanterie-Reglement II zegt voorts, dat versterking en aanvulling der tirailleurlinie, in verband met de breedte der voor de compagnie beschikbare ruimte, door inschuiving zal moeten plaats hebben.

Het reglement is hier naar mijne meening te eng van opvatting. Mij bleek reeds, dat enkelen hieruit opmaken, dat verlenging van eene tirailleurlinie nu ook absoluut verboden is. Dat zou zeker niet goed zijn. Er zijn toch gevechtsondigheden denkbaar, waarbij men aanvankelijk aan eene compagnie een normaal front heeft toegewezen, doch later uitbreiding van het front noodig wordt, zonder nieuwe compagnieën aan te voeren. Zou men voor die latere frontuitbreiding nu mogen terugdeinzen, alleen omdat het reglement slechts

spreekt van versterken door inschuiven en niet meer door verlengen? Ik geloof het niet, doch om elken twijfel weg te nemen, behoorde punt 481 duidelijker te zijn en het inschuiven alleen imperatief te stellen, zoolang men de eenmaal aangegeven frontbreedte niet mag of wil overschrijden.

Uit hetgeen hier omtrent de tirailleurlinie is medegedeeld en besproken, blijkt dat ons reglement heeft vastgehouden aan de aaneengeschakelde Linie, zij het ook in sommige omstandigheden eene meer ijle. Zooals ik straks hoop aan te toonen, heeft het Fransche reglement deze geheel verlaten.

Het zou wellicht aanbeveling verdienen om het verspreiden ook te doen beoefenen met enkele groepen. Het geval toch kan zich voordoen, dat men nog niet dadelijk eene geheele sectie wil verspreiden of dat men over de sectiën, die als ondersteuningstroep zijn achtergehouden, bij gedeelten wil beschikken.

Hiermede kom ik van zelf op de minder doelmatige indeeling van onze sectie in groepen. In alle mij bekende reglementen blijven de manschappen van hetzelfde rot bijeen en vormt een groep of hetgeen daarmede gelijk staat, een onderdeel dat uit de sectie te lichten is. Bij ons heeft men de zonderlinge gelederen-verdeeling. Volgens het Voorschrift op den velddienst bijv. zal men meestal eene groep aanwijzen als spits. Hetgeen er dan van de sectie overblijft is niet meer handelbaar of men moet het op nieuw op twee gelederen opstellen en laten nummeren. Detacheeren van eene groep is lastig en toch kan ik mij zeer veel gevallen denken, waarin het noodig is. Eene meer practische verdeeling zou zijn om steeds van den rechter vleugel af in kleine groepen te verdeelen, elk van 8 man. Het aantal groepen wordt dan bepaald door de sterkte van de sectie en bij den marsch met vieren is de scheiding der groepen altijd tusschen twee dubbelrotten.

Wanneer men nu de sectie steeds laat aftellen met vieren, heeft men de groepenindeeling van zelf gevonden. Blijven op

den linker vleugel minder dan 5 man over ($2\frac{1}{2}$ rot) dan vormen deze geene nieuwe groep, doch worden bij de voorgaande gevoegd. Men zal op deze wijze betrekkelijk kleine groepen verkrijgen en er in een sectie op oorlogssterke 6 tellen, maar ik geloof, dat dit een groot voordeel is. Voor zooveel men over kader beschikt, treedt dit op als groepscommandant en de middengroepen worden c. q. gecommandeerd door soldaten. Ik zou evenwel bij eene compagnie zooveel militie- en reservekader willen behouden, dat minstens per 8 man een gegradueerde is.

Frontuitbreiding. Ons reglement heeft vastgehouden aan de getallen van de frontbreedte voor regiment, bataljon en compagnie en wel:

Punt 384 — Verdediging — resp. 1000, 400 en 150 M.

Punt 451 — Aanval — resp. 700, 300 en 125 M.

De bedoeling is, dat deze getallen niet bindend zijn en punt 384 drukt dit uit door te zeggen, dat slechts bij uitzondering een breeder front zal worden ingenomen; punt 451, dat de vuurfronten in den regel die breedte niet te boven gaan.

Veel strijd is gevoerd over de vraag in hoeverre afwijking van deze niet bindende getallen geoorloofd is. Dit in cijfers uit te drukken, acht ik niet mogelijk en hij, die eene aanvallende compagnie over 150 M. ontwikkelt, handelt nog *niet* tegen het reglement; wel echter de compagniescommandant, die zijne compagnie een front van 500 M. laat innemen. Waar de grens ligt, is niet uit te maken; het is eene zuiver persoonlijke meening.

Het Fransche reglement is ten deze geheel over stag gegaan, door alle getallenwaarden eenvoudig achterwege te laten.

Punt 255 van dat reglement zegt, dat zoodra de tegen den vijand marcheerende afdeeling aan de grens van het vijandelijk vuurbereik is gekomen, zij zich ontwikkelt. Een gedcelte wordt aangewezen om het gevecht aan te gaan, de rest vormt de ondersteuningstroepen (renforts).

Wanneer de beide vleugels zijn aangeleund, dan is de vleugelsgewijze verdeeling de beste; wanneer men daarentegen bedacht moet zijn op dekking der flanken, wanneer men grooter vrijheid van beweging wenscht, dan kan de aanvoerder de troepen ook achter elkander inzetten om daardoor tactische eenheden te behouden, die kunnen worden gebruikt in onvoorziene omstandigheden en voor manoeuvreeren. Voorts lezen wij in punt 256 :

Welke wijze van ontwikkelen men ook gebruikt, het aantal eenheden, dat men vooruit brengt en dat, hetwelk men als ondersteuningstroepen achter houdt, de frontuitbreiding en de gevechtdiepte, de tusschenruimten en de afstanden, *hangen af van de omstandigheden* en van de voordeelen, die het terrein biedt om gedekt te naderen. Het reglement geeft daaromtrent geene enkele positieve aanwijzing.

Dan weêr worden de eenheden vereenigd tot groepen van afwisselende sterkte, dan weêr gescheiden door meer of minder groote tusschenruimten, zoodanig, dat zij gebruik kunnen maken van alle voordeelen van het terrein en met elkander verband kunnen houden. Door tusschenruimten tusschen de gevechtsgroepen te laten, verzekert men haar de vrijheid van beweging, die haar veroorlooft om op de meest oordeelkundige wijze gebruik te maken van de gedekte naderingswegen; men vermindert de verliezen door de regeling van het vuur van den vijand te bemoeilijken en maakt daardoor het voorwaarts gaan der eigen troepen gemakkelijker.

De verhooging van de vuurkracht der tegenwoordige wapenen maakt, dat men vooral in den aanvang van het gevecht breede fronten kan innemen. De eenige grens, die men hierbij in acht heeft te nemen, is dat de invloed van de aanvoeders en de onderlinge ondersteuning mogelijk blijven.

De leidende gedachte van het Fransche reglement vinden wij in den slotzin van punt 256 :

„Cette manière de combattre par groupes implique la suppression des lignes de tirailleurs continus qui ne répondent plus aux besoins actuels du combat.”

Zoo zien wij in het Fransche reglement — en ik kom daarop nog nader terug — den geïndividualiseerden aanval ingevoerd; eene strooming, die in meerdere of mindere mate in alle legers valt waar te nemen naar aanleiding van den Zuid-Afrikaanschen oorlog.

Zelfs voor de sectie is geen enkel gegeven omtrent de frontbreedte, want de ruimte tusschen de manschappen is ook geheel vrij. Alleen vinden wij in punt 184 van het Fransche reglement:

„De frontuitbreiding verschilt naar de omstandigheden; zij wordt beperkt door de noodzakelijkheid om den invloed van de aanvoering in juiste banen te houden.”

Het Duitsche reglement staat aan de brigade van 6 bataljons toe, zich over een front van 1000 à 1200 M. uit te breiden en aan de compagnie over 100 M. Van regiment en bataljon wordt niet gesproken en voor aanval en verdediging zijn de getallen gelijk.

Ons reglement is te uitvoerig door voor alle onderdeelen frontbreedten op te geven, doch ze geheel te doen vervallen, komt mij ook niet gewenscht voor. Ik zou alleen het cijfer voor het bataljon willen behouden en het stellen voor den aanval op 400 M. en voor de verdediging op 500 M., met de mededeeling, dat het slechts als eene algemeene aanwijzing moet worden beschouwd. Het front van eene aanvallende compagnie zal van zelf volgen uit het getal compagnieën, dat door den bataljonscommandant wordt ingezet, terwijl het front van het regiment weêr wordt bepaald door het aantal bataljons, dat naast elkaar wordt vooruitgebracht.

Waar het in onze tegenwoordige organisatie niet zeker is, hoeveel bataljons het gemobiliseerde regiment zal tellen, acht ik het zelfs zeer af te keuren om voor het regiment een getal te noemen; immers het kan tot 6 bataljons sterk zijn, wanneer men de V^e bataljons niet wenscht te gebruiken als bezettingsbataljons.

In den aanvang van een grooter gevecht zullen breede fronten bijna altijd aanbeveling verdienen. Bij de verdediging,

om eene voldoende frontlijn te bezetten en toch tactische eenheden te kunnen achterhouden voor verlenging der vleugels of voor het doen van een tegenaanval. Bij den aanval vooral tijdens de verkenning en verder zoolang het gevecht nog slechts wordt ingeleid en men nog geene zekerheid heeft omtrent de keuze van het aanvalspunt. De tegenwoordige vuurwapenen maken het mogelijk om eene sterke stelling reeds met vrij dunne bezetting nagenoeg onaantastbaar te maken. Deze omstandigheid moet noodwendig leiden tot breede fronten naar verhouding van de sterkte. De verdediger behoeft zijn sterk front niet aansluitend met tirailleurs te bezetten, maar moet veel achterhouden voor vleugelverlenging. De aanvaller zal zich er niet toe laten verleiden om zich te pletter te loopen tegen een vuurfront, dat hoezeer niet dicht bezet, toch krachtig is. Hij zal zich in front bepalen tot vasthouden, en dat kan met minder, omdat tegenstooten van den verdediger evenzeer gemakkelijker zijn af te wijzen dan vroeger. De gebeurtenissen in Mandsjoerije geven ons hiervan een beeld. In den slag bij Moekden waren aanvaller en verdediger in het centrum dicht bij elkander en van weerszijden konden met betrekkelijk zwakke macht de stooten van sterker troepen afwijzen. De aanvaller zoekt het dan door uitschuiven van zijne strijdkrachten, waartegenover de verdediger tracht, nieuwe fronten te stellen. Wie nu maar het langst kan volhouden, zal ten slotte den tegenstander omvatten.

In den slag bij Liaojian hebben de Russen zich te veel opgehoopt in hunne sterke positiën ten zuiden van die plaats en konden daardoor niet tijdig optreden toen de Japanners er in slaagden, den Russischen linker vleugel in de richting van Yantaï te omvatten door zeer ver uithalen.

Aanvankelijk moet men de in te zetten afdeelingen in breede fronten ontwikkelen om te zien, waar men den aanval wil doorzetten, maar op die punten, waar men krachtig *wil* toetasten, is *veel vuur* noodig en het maximum van vuurkracht kan op eene bepaalde ruimte slechts worden verkregen door de tirailleurlinie de *maximum dichtheid* te geven en haar

daarop door versterking te houden, tot men zijn doel heeft bereikt.

Ook bij kleinere ondernemingen kan men zich zeer vele gevallen denken, waarin breede fronten geboden zijn. In de eerste plaats moet het een vaste regel zijn, dat waar ruimte is, men die gebruikt, voor zooveel mogelijk is, zonder de bevelvoering te benadeelen. Wanneer ik met eene sectie infanterie stuit op eene hoeve, die waarschijnlijk slechts door eene sterke patrouille is bezet, dan zal het ontwikkelen over 200 M. eerder tot het doel leiden dan een samendringen van de vuurkracht op 50 M. Immers men vermindert de eigen verliezen door 's vijands vuur te verdeelen en door tusschenruimten te nemen.

Het heeft mij altijd toegeschenen, een ijdel pogen te zijn om in getallen te willen aangeven met hoeveel man per meter men eene stelling kan verdedigen of aanvallen; ook dan zelfs, wanneer men zich op de krijgsgeschiedenis beroept met Mars la Tour, Wörth, Plewna of Colenso.

Hoever men het front van eene stelling mag uitbreiden, hangt niet af van het aantal meters front, dat men met eene compagnie, een bataljon of een regiment mag bezetten, doch van den aard der stelling, van de waarde der troepen en zeker in niet mindere mate van het gevechtsdoel, dat men wil bereiken.

Met de nieuwere vuurwapenen kan men zonder twijfel met eene zelfde troepenmacht een breeder front hardnekkig verdedigen, omdat de afstootende kracht van eene stelling tegen vroeger zeer is toegenomen, niettegenstaande de aanvaller ook over diezelfde nieuwere wapenen beschikt. Aanvallen over open terrein zijn veel moeilijker geworden, dus kunnen met minder troepen worden afgeslagen. Dit heeft de Zuid-Afrikaansche oorlog bewezen bij Colenso, Spionkop, Modderrivier en Magersfontein, en dit schijnt ook de Russisch-Japansche oorlog wel te bewijzen. De geweldige aanvallen der Japanners op de Russische stellingen en de tegenaanvallen van de Russen op de Japansche aanvalsliniën kwamen meest allen

tot staan onder schromelijke verliezen, niettegenstaande zij werden uitgevoerd met eene doodsverachting, die men bij West-Europeesche troepen vermoedelijk niet zal vinden.

Het zij mij vergund op een dier slagen iets nader in te gaan. (Zie schetskaartje)

Ten zuiden van Liaojian waren de Russen op den 29en Augustus 1904, na eene reeks van voorpostengevechten, langzamerhand teruggegaan op de hoogten tusschen Schauschaupu en Sinluntun. In den avond stond het IIe Japansche leger (OKU) met de 4e en 6e divisie tegenover die stelling en met de 3e iets meer westelijk. Van het IVe Japansche leger (NODZU) stond de 5e divisie bij Pandjatu, rechts van de 6e en de 10e divisie rechts achterwaarts bij Schikutsu.

De verdediging van de stelling Sinluntun—Schauschaupu was opgedragen aan het Ie, IIe en IVe Siberische legerkorps. De versterkingen strekten zich uit over een front van 7—8 K. M. op eene heuvelrij, waartusschen vlakke zadels; loopgraven en ijzerdraadversperringen waren hier aangelegd. Van een hoogen heuvel bij Schauschaupu werd het Russische artillerievuur geleid; de afstanden waren vastgelegd en uit een kabelballon werden de bewegingen der Japanners waargenomen.

Op 30 Augustus te 5 uur v. m. openden de Japanners een hevig artillerievuur tegen de Russische stellingen, maar het gelukte niet de vijandelijke batterijen tot zwijgen te brengen — waarbij men gelijktijdig de infanterie vooruitbracht — hoewel van Japansche zijde 160 veldstukken en 60 houwitsers van 12 en 15 c. M. in het vuur werden gebracht.

Tegen den avond ondernamen de Japansche 4e, 5e en 6e divisien een krachtigen aanval tegen de vooruitgeschoven versterkingen van Lauzijn en Sjaojansi; deze aanvallen werden herhaaldelijk afgeslagen, maar in den nacht gelukte het den Japanners in het bezit te komen van Sjaojansi.

Om 2 uur v. m. van 31 Augustus werd een tweede aanval ondernomen op de beide vleugels van de Russische stellingen, waarbij op den Japanschen linker vleugel nog de 3e divisie in gevecht kwam en op den rechter vleugel de 10e divisie.

De vleugelaanvalen mislukten. Een der midden-divisiën — de 5e — liet, alvorens op te marcheeren, door de pioniers van het 41e infanterieregiment de draadhindernissen vóór het front wegruimen, waarbij $\frac{3}{4}$ van de pioniers vielen. Het gelukte wel aan de 5e divisie om tot in de voorste Russische loopgraven door te dringen, maar zij moest die weder verlaten, omdat zij door de eigen artillerie werd beschoten.

Om 10 uur v. m. herhaalden de Japanners den aanval voor de 3e maal, maar werden afgewezen na aanvankelijk eenig succes te hebben gehad.

Toen in den loop van den dag versterkingen aankwamen, liet OKU tegen 7 uur 's avonds voor de 4e maal aanvallen, doch ook deze aanval werd afgeslagen onder geweldige verliezen. Voor deze vier aanvallen beloopt het verlies der Japanners ongeveer 10,000 man of nagenoeg 15 pct. van de sterkte.

Toch gaf OKU nog in den nacht bevelen voor een 5en aanval, doch voordat die werd aangezet, bleek dat de Russen hunne loopgraven hadden verlaten in de eerste morgenuren van den 1en September, omdat bij Sikwantun de Russische linker vleugel was omgetrokken door de divisien van het 1e leger van KUROKI.

De beslissing werd hier eerst verkregen door eene ver uitgehaalde omvatting, waartegenover men geene nieuwe troepen meer kon stellen, en de kracht van de verdedigende stellingen, ook tegenover een meer energieken aanvaller dan de Engelschen in Zuid-Afrika, blijkt wel uit den langen duur der gevechten in Mandsjoerije. Liaoijan, Shaho, Moekden waren veldslagen, die bijna twee weken duurden.

Het gewelddadig doordringen met sterke tirailleurliniën tegen eene weinig geschokte stelling zal onmogelijk zijn en daarom geloof ik, dat onze groote en regimentsmanoeuvres zoo dikwijls een geheel verkeerd beeld geven van de werkelijkheid; in enkele uren loopt men daar een vijand uit zijne stelling, door over open terreinen — heide, bouwland of polderland — maar dichte liniën te ontwikkelen.

Zeer eigenaardig klinkt ons, in verband met een en ander, de wijziging in de ooren, die is aangebracht in punt 458 Infanterie-Reglement II. Vroeger werd daar gesproken over de bijna onoverkomelijke bezwaren, verbonden aan den aanval over eene goed bestreken open en effen vlakte en werd aanbevolen om die zoo eenigszins mogelijk te vermijden. Voor de onvermijdelijkheid daarvan geplaatst, verdient het aanbeveling om van de duisternis gebruik te maken tot het naderen der stelling. Volgens de nieuwe lezing van het artikel schijnt die aanval tegenwoordig in Nederland weêr gemakkelijker te zijn geworden, want van die bijna onoverkomelijke bezwaren wordt niet meer gesproken en het zoo eenigszins mogelijk vermijden wordt ook niet meer aanbevolen. Het nieuwe punt 458 luidt :

„Ter beperking van de verliezen, bij een aanval over eene open en effen vlakte te verwachten, kan het noodig zijn van duisternis gebruik te maken om de stelling te naderen.”

Het reglement gaat dus van het beginsel uit, dat wanneer men er de verliezen voor over heeft, een frontaanval over open terrein nog wel mogelijk is.

Ik meen, dat het doorvoeren van een aanval over eene open en effen vlakte tegenover eene voldoende sterk bezette stelling onmogelijk is, tenzij men beschikt over eene zoo krachtige artillerie, dat niet slechts de vijandelijke artillerie geheel tot zwijgen wordt gebracht, doch ook de vijandelijke infanteriestelling zoodanig met projectielen kan worden overstelpt, dat de verdedigers het hoofd niet meer of bijna niet meer over de borstwering durven te steken. Deze uitspraak, die wij reeds in 1897 vonden bij den Duitschen Generaal VON SCHLICHTING, werd op bloedige wijze bevestigd in den Zuid-Afrikaanschen oorlog en op de slagvelden van Mandsjoerije.

Moet men daarom deze terreinen geheel vermijden? Dat zal zeker niet altijd mogelijk zijn. Ten koste van zware verliezen desnoods, zal men daar zooveel mogelijk troepen van de tegenpartij moeten binden (Liaoïjan), doch het verkrijgen

der beslissing moeten verplaatsen naar deelen van het aanvalsveld, die eene meer gedekte nadering toelaten. Men mag evenwel nimmer uit het oog verliezen, dat men zeer waarschijnlijk op zoodanige terreindeelen bij dien krachtigen aanval meer troepen van den aanvaller zal binden dan van den verdediger.

Verspreiden van ondersteuningstroepen. Eene zeer belangrijke wijziging vinden wij in punt 339 Infanterie-Reglement II, waardoor ook de ondersteuningstroepen mogen worden verspreid. In de laatste zinsnede van dit punt lezen wij nu :

„De ondersteuningstroepen bewegen zich in flankformatie, tenzij de uitwerking van het vijandelijk vuur dwingt tot het aannemen der verspreide orde.”

De zaak is eene verbetering, maar de redactie kan mij niet voldoen. Wanneer men met verspreiden wacht tot het vijandelijk vuur *er toe dwingt*, is het bij de plotselinge en kolossale uitwerking van het tegenwoordige infanterie-vuur — en vooral van het artillerie-snelvuur — te laat. Een der voorname lessen uit den Zuid-Afrikaanschen oorlog is zeker wel, dat men eene troepenafdeeling nimmer in eene ondoelmatige formatie mag blootstellen aan vuur en dat doet men door op uitwerking te wachten.

Elke troepenafdeeling, dus ook de ondersteuningstroep, moet verspreid worden, zoodra er kans bestaat, dat zij gezien wordt door een vijand, die zich op zoo korten afstand bevindt, dat nitwerking mogelijk is. Daarentegen behoeft een ondersteuningstroep, die achter eene gezichtsdekking is opgesteld, zich niet te verspreiden, ook al lijdt die verliezen door toevalstreffers. Zoolang men niet is blootgesteld aan *gericht* vuur, doch slechts aan toevalsvuur, is de formatie van den troep volkomen onverschillig. De gesloten formatie met vieren heeft dan niet *meer* trefkans dan de verspreide sectie. De redactie der nieuwe bepaling zal dus eenerzijds leiden tot te laat verspreiden en anderzijds tot verspreiden, wanneer het niet noodig is en dus niet gewenscht.

De bedoelde alinea behoorde dan ook te luiden :

„De ondersteuningstroepen bewegen zich in flankformatie; blootgesteld aan op hen gericht vuur, worden zij verspreid.”

Zij is dan tevens beter in overeenstemming met de eerste alinea van hetzelfde punt, waar wordt gesproken van de aan te nemen formatiën, wanneer *kans* op verliezen aanwezig is.

Het Fransche reglement laat zich niet uit over de formatie der ondersteuningstroepen. In de laatste alinea van § 257 lezen wij :

„Achter de in gevecht gebrachte afdelingen volgen de ondersteuningstroepen (renforts) zonder bevelen af te wachten en met gebruikmaking van de gedekte naderingswegen; zij marcheeren op afstanden, die veranderen naar de omstandigheden, maar zoo, dat zij steeds tijdig kunnen ingrijpen.”

Het verspreiden van afdelingen achter de tirailleurlinie is ook voor ons niet nieuw. Men zal zich herinneren, dat in 1899 van hoogerhand aan eene bepaling uit het toenmalige reglement eene zoodanige uitlegging werd gegeven, dat elke afdeling, die zich binnen de 1200 M. van den vijand bevond, verspreid moest wezen. Bij de in dat jaar door de 1e divisie op de Veluwe gehouden groote manoeuvres zag men dan ook veelal drie tirailleurliniën achter elkaar, want zelfs de compagnieën van de tweede linie werden alras verspreid. Later werd die uitlegging echter weër ingetrokken. Na den Zuid-Afrikaanschen oorlog werd — wonderlijk genoeg — de vrees om te verspreiden, hier nog aanmerkelijk grooter.

Het voorwaartsgaan. De toevoeging van punt 199 *a* en eenige andere redactie-wijzigingen brengen ons het kruipend voorwaartsgaan. Het is zeker juist gezien om deze methode van terreinwinnen te beoefenen en evenzeer om er op te wijzen, dat het nu niet bepaald de meest gewenschte manier is om zich voort te bewegen.

Ik had echter de opmerking bij dat punt gaarne wat duidelijker gezien. Ik lees daar :

„In het algemeen zal in het gevecht het kruipen alleen dan toepassing vinden wanneer de beweging der tirailleurlinie tot staan is gekomen en dekking meer gewicht in de schaal legt dan *tijd*.”

Het laatste gedeelte van deze opmerking zou ik willen lezen :

... „wanneer de beweging der tirailleurlinie tot staan is gekomen en het kruipend voorwaartsgaan nog ongezien kan geschieden.”

Velen maken zich omtrent de voordeelen van het kruipend terrein winnen eene onjuiste voorstelling. Het trefvlak van den kruipenden man is volstrekt niet zoo klein als men meent. Wel blijft het hoofd lager bij den grond, doch een lichaamsdeel, dat gewoonlijk dient om op te zitten, verheft zich bij het kruipen op onbehoorlijke wijze. Men moet niet uit het oog verliezen, dat bij het afleggen van 50 M. het grootere trefvlak van den hardlopenden man slechts korten tijd blootstaat aan het vijandelijk vuur; daarentegen het kleinere trefvlak van den kruipenden man ongeveer 10 maal langer aan het vuur is blootgesteld.

De staande of loopende man biedt eene doelhoogte van 1,7 M., de kruipende man van ongeveer 0,6 M.

Wanneer ik nu de gegevens voor de spreiding 1) neem uit ons Voorschrift voor de Wapenen en Schietoefeningen, dan vind ik voor eene onbepaald breede schijf de navolgende trefkans :

DOEL	500	600	700
Loopende man 1,7 M.	50 %	50 %	26 %
Kruipende man 0,6 M.	39 %	33 %	28 %

Neem ik de gevechtsspreiding 3 maal grooter, dan worden deze getallen :

1) Daar ik hier reken met bundelvuur, heb ik aangenomen, dat de tabel uit het Voorschrift geeft de 50 pct. spreiding; feitelijk geeft zij de totale spreiding, maar voor het enkele geweer onder de meest gunstige omstandigheden.

DOEL	500	600	700
Loopende man 1,7 M.	38 %	32 %	26 %
Kruipende man 0,6 M.	16 %	13 %	10 %

en wanneer ik de gevechtsspreiding 5 maal grooter neem :

DOEL	500	600	700
Loopende man 1,7 M.	26 %	21 %	17 %
Kruipende man 0,6 M.	10 %	8 %	6 %

De trefkans wordt dus in geen geval tot minder dan $\frac{1}{3}$ teruggebracht door te kruipen, terwijl het doel zeker 8 à 10 maal langer zichtbaar is.

Op totaal open terrein heeft men derhalve geene winst aan trefbaarheid, zoodat alleen de vele nadeelen overblijven en het dus veel beter is, zich met een sprong van de eene dekking naar de andere te begeven dan te kruipen. Hierop dient bij de oefeningen terdege te worden gelet en dus het sprongsgewijze voorwaarts gaan niet te veel te worden achtergesteld bij het kruipen.

Wanneer echter de kruipende sectie geheel of ten deele door hoog gras, hooge heideplantjes, kleinere oneffenheden van den bodem enz. aan 's vijands oog onttrokken is, zal men deze methode met voordeel kunnen toepassen. In elk geval verdient het erkenning, dat men het vooroordeel tegen het kruipen heeft overwonnen.

Het *sprongsgewijze voorwaartsgaan* is in punt 205 Infanterie-Reglement I veel beter geredigeerd geworden. De meer juiste opvattingen, die zich omtrent het voorwaartsgaan van de tirailleurlinie hebben baan gebroken, vooral om daarbij zooveel mogelijk gebruik te maken van het terrein, blijken duidelijk uit hetgeen punt 480 Infanterie-Reglement II ons

thans geeft. Het eenige bezwaar, dat ik heb tegen de redactie van punt 205, is de vierde alinea, bepalende dat de sprongen moeten worden voorbereid door levendig vuur. Vooreerst vestigt men daardoor de aandacht op den sprong, en ten tweede klopt dit niet met het hiervoren behandelde in punt 120 ad c, waar precies staat aangegeven door welke factoren de meerdere of mindere levendigheid van het vuur wordt bepaald.

Men heeft nu gebroken met de bepaling, dat steeds met sectiën moet worden vooruitgegaan; onder hevig vijandelijk vuur kan het op kleine afstanden en op spaarzaam dekking aanbiedend terrein gewenscht zijn om plaatselijk met groepen, soms zelfs met enkele manschappen tegelijk vooruit te gaan, c. q. kruipende. In deze weinige regelen begroeten wij eene verandering van groote beteekenis.

Hoezeer het woord „groep” in ons reglement eene vaste beteekenis heeft, zou ik het hier toch zoo ruim willen opvatten, dat die groepen van wisselende sterkte kunnen zijn, bijv. ook 3, 4, 5 enz. manschappen.

Ook de vroegere z. g. impuls tot voorwaartsgaan is beter geregeld en meer in overeenstemming met den eisch om, alvorens zich tot terreinwinnen te verplaatsen, (punt 453 Infanterie-Reglement II) eerst den indruk te hebben, dat men het vuuroverwicht heeft verkregen. Punt 480 zegt thans zeer duidelijk, dat de in de tirailleurlinie gebrachte ondersteuningstroepen eerst moeten medewerken om dat vuuroverwicht te bevechten en dat men er eerst daarna toe kan overgaan om weder een sprong te doen uitvoeren.

Door een en ander — ook door het doen vervallen van den commandant der tirailleurlinie — heeft men terecht de aaneengeschakelde en als men wil zelfs meer of minder gericht tirailleurlinie voor een groot deel losgelaten. Plaatselijk mag men vooruit, zooals dit het beste zal gaan. Ruimte wordt gelaten voor een frisch initiatief, eene doelmatige zelfstandigheid van lagere aanvoerders en zelfs van enkele manschappen.

Om nu ter vergelijking na te gaan hoe het Fransche reglement de zeer belangrijke aangelegenheid van het voorwaarts-

gaan en dus het voeren van het gevecht regelt, wil ik, in hoofdzaak letterlijk vertaald, de desbetreffende artikelen weergeven.

Wij lezen onder een afzonderlijk hoofd van het onderdeel »Aanval»,

»Het voorwaarts gaan»

»257. De infanterie marcheert aan op de haar aangewezen richtingspunten, in front en op de flanken gedekt door patrouilles van wisselende sterkte, die worden uitgezonden door de onderdeelen, die het eerst in gevecht worden gebracht. Deze patrouilles geven kennis van de bewegingen des vijands en waken tegen verrassingen en geven aan de commandanten gelegenheid, te voren het terrein in alle veiligheid te verkennen of te laten verkennen; zoo noodig zorgen deze patrouilles voor de verbinding der verschillende gevechtsgroepen.

»Meer achterwaarts rukken de verschillende eenheden op, onder vermindering van de open en bestreken terreinstroken, langs de naderingswegen, die zich in de nabijheid ervan bevinden. Deze eenheden, zoodanig vereenigd, dat zij gebruik kunnen maken van gedekte opmarschlijnen of wel gescheiden door grootere of kleinere tusschenruimten, naarmate van de omstandigheden, zoeken de achtereenvolgende dekkingen op, die zich in de zone van hare werkzaamheid bevinden; die eenheden, welke het meest gunstige terrein aantreffen, komen aan de spits der beweging; zij bereiken het eerst de steunpunten, waarvan het bezetten den marsch der minder begunstigde eenheden gemakkelijk moet maken. Naar mate van den aard van het terrein en de eigenaardige gesteldheid der dekkingen, zullen de in front ingezette troepenafdeelingen bij de algemeene voorwaartsche beweging dus dichter gegroepeerd zijn op de gunstigste punten en slechts zwakke afdeelingen laten op de open en bestreken terreinstroken. De verplichting voor alle onderdeelen, die hetzelfde gevechtsdoel hebben om altijd op dat gemeenschappelijke doel aan te marcheren en elkander te ondersteunen, blijft de absolute regel, die de samenwerking der krachten moet verzekeren.

»Op deze wijze zullen de omstandigheden dus van den aanvang af de troepen er toe leiden om gevechtsgroepen te vormen, door het toeval te zamen gebracht en van verschillende sterkte, maar waarvan alle onderdeelen voor het oogenblik alle krachten samenvoegen om den vijand te verdrijven uit de door hem bezette punten.

»De beweging wordt zoolang mogelijk voortgezet zonder te vuren; de verschillende eenheden, geleid door hare commandanten, marcheeren samengevoegd of gesplitst in die formatiën, welke het meest overeenkomen met het terrein en met de behoeften van het oogenblik.

»Achter de ingezette eenheden volgen de versterkingen zonder bevelen af te wachten en met gebruikmaking van de gedekte naderingswegen; zij volgen op verschillende afstanden, naar gelang van de omstandigheden, maar zoodanig, dat zij altijd op het goede oogenblik kunnen ingrijpen.

»258. Wanneer de verliezen er toe noodzaken, de voorwaartsche beweging te staken, wordt *het vuur* het eenige middel om het hervatten der beweging voor te bereiden. In beginsel wordt het vuur sectiesgewijze geleid; het begint en eindigt op bevel van den sectiecommandant; de kracht van het vuur wordt geregeld naar de omstandigheden en het te bereiken doel. Het is van belang, de vuurkracht zoo hoog mogelijk op te voeren, met inachtneming van den beschikbaren munitievoorraad, telkens als het noodig is om het moreel van den tegenstander te schokken en hem te noodzaken om zijn vuur te verzwakken. In dit geval krijgt het vuur het karakter van plotselinge vuuruitbarstingen, kort, maar hevig en wordt het geconcentreerd op het te bestrijden doel.

»259. Na de opening van het vuur wordt de marsch voortgezet met sprongen, volgens dezelfde beginselen. De meest voortvarende eenheden of wel die, welke het meest worden begunstigd door het terrein en de omstandigheden, maken zich het eerst meester van de gunstigste punten; zij nestelen

zich daar en vergemakkelijken door haar vuur de beweging van de nevenafdeelingen of slepen die mede door haar voorbeeld. Zij grijpen elke gelegenheid aan om schuin vuur af te geven, dat zeer werkzaam is tot schokken van het moreel van de tegenpartij.

»De verschillende groepen, die in het front strijden, hetzij loopende of stilstaande, vurende of niet vurende, moeten trachten zooveel mogelijk door eigen middelen terrein te winnen; zij naderen hoe langer hoe meer haar doel door den vijand achtereenvolgens de steunpunten te ontnemen, die deze bezet houdt. De ondersteuningstroepen volgen de beweging van de strijdende groepen en houden zich gereed, op het eerste bevel in de linie te komen, of zelfs op eigen initiatief, wanneer de omstandigheden het eischen. Hare tusschenkomst, gewoonlijk geregeld door den chef van het onderdeel, waartoe zij behooren, geeft gelegenheid om op het juiste oogenblik de intensiteit van het vuur te verhoogen of een sprong naar den vijand mogelijk te maken. De inspanning van alle krachten van allen moet het steeds doorgaan van de algemeene voorwaartsche beweging waarborgen.

Het voortdurend aankomen van versterkingen, het zich groepeeren der eenheden op gunstige punten, bijzondere omstandigheden van den strijd, zullen op sommige plaatsen de dichtheid der onderdeelen tot een maximum opvoeren en daardoor vermenging van troepen doen ontstaan; de officieren, en, zoo noodig, de onderofficieren verdeelen het bevel over de aldus gevormde groepen zoodanig, dat zij tot op het laatste oogenblik de noodige leiding behouden om samenwerking van krachten te verzekeren.»

In de hier weergegeven bepalingen omtrent den aanval treffen ons vele juiste en scherp geformuleerde gezichtspunten; maar wij mogen niet ontkennen, dat het geheel toch te veel in algemeenheden is vervat en dat het uitgaat van de veronderstelling, dat men met tactisch zeer hoog staande aanvoerders en onderaanvoerders te doen heeft. Het Fransche regle-

ment zegt in punt 240, dat het vooral het nadenken over de jongste krijgsgesbeurtenissen is, wat den officier moet voorbereiden voor de taak, die hem op het slagveld wacht. Ik acht het een naief optimisme om van beroeps- en reserve-officieren eene zoo grondige studie van de krijgsgeschiedenis te verwachten, dat men daardoor meer positieve gegevens in het reglement zou kunnen missen. Het gezond verstand kan in tactisch opzicht zeer veel doen, maar niet alles, en daarom meen ik een zoo in algemeenheden vervat reglement in elk geval voor onze toestanden niet te moeten wenschen.

Zonder in bepaalde en vaste schema's te vervallen, kan men toch zeer wel eenige cijfers aangeven voor de normale frontbreedte en gevechtdiepte van het bataljon om de gedachten te bepalen. Ook de iets meer positieve gegevens omtrent de aanvankelijke ontwikkeling van het regiment, het bataljon en de compagnie komen mij in ons reglement zeer doelmatig voor, beter dan de evenzeer vage aanduidingen, die het Fransche reglement nog aan het slot geeft onder den titel »Rôle particulier de la compagnie et des unités supérieures.»

Wanneer wij het Fransche reglement nu verder doorlezen, dan blijkt al het bovenstaande eigenlijk slechts betrekking te hebben op de inleiding en de doorvoering van het gevecht, op het krachtig voeling zoeken met den vijand. Is dat verkregen, dan moeten uit het front telkens stooten tegen 's vijands stelling worden gedaan om den vijand af te watten; maar het reglement neemt aan, dat men door telkens en telkens voeden van het vuurgevecht er niet komt, wanneer de vijand eene sterke en goed bezette stelling heeft. Om de beslissing te verkrijgen heeft men nieuwe troepen noodig, die als het ware den genadestoot toebrengen.

Op gunstige punten achter de strijdende linie worden groote infanterie-massa's verzameld, die den eigenlijken aanval doen.

Hieromtrent zegt het reglement :

»Beslissende aanval».

»263. De infanterie, die bestemd is om den beslissenden aanval uit te voeren, gaat naar het punt, waar zij in actie moet komen, langs de meest gedekte naderingswegen, die daartoe te voren met zorg moeten worden verkend, zoodanig, dat daarop niet de aandacht van den vijand wordt gevestigd. Om tegeu den vijand te marcheeren, worden in het algemeen de beginselen in acht genomen, die hiervoren zijn aangegeven; maar de kracht der in te zetten troepen staat toe om aan deze voorwaartsche beweging al de energie en snelheid te geven, waartoe zij in staat is.

Geëchelonneerd in de diepte, in de meest plooibare en minst kwetsbare formatiën, gaan de troepen voor den beslissenden aanval vastberaden voorwaarts, met de bajonet op het geweer; zij vereenigen zich met de in gevecht zijnde troepen; deze verdubbelen de intensiteit van hun vuur en geven aan hunne partieele stooten meer energie, terwijl zij trachten den vijand steeds dichtër te naderen.

Wanneer de commandant oordeelt, dat het oogenblik is gekomen om den vijand te naderen, laat hij den stormmarsch slaan en blazen.

Dan zal de meeste kans op succes bestaan bij snelheid van nitvoering; het gevaar vermindert met den duur van de crisis. Iedereen moet slechts door een enkele gedachte bezielde zijn: terrein winnen, doormarcheeren naar de voorafgaande afdeeling, tot op het oogenblik dat op bevel der officieren allen zich op den vijand storten onder den herhaalden kreet »Voorwaarts». Alle strijders werken mede tot dit eindresultaat, maar het is weër in het bijzonder de taak van de troepen, die zijn aangewezen voor dezen voorbereiden aanval, bevolen door den commandant, om den ernstigen wil tot uitdrukking te brengen, om de overwinning te behalen over den zinkenden wil van den tegenstander.»

Het Fransche reglement geeft ons hier een zonderling mengelmoes van moderne vuurtactiek en onderwetsche helden-

tactiek, zij het ook dat deze laatste in een ietwat nieuw gewaad is gestoken.

Leest men de hierboven het eerst weêrgegeven punten 257 tot en met 259, dan waant men zich op de gevechtsvelden van Zuid-Afrika, maar punt 263 riekt naar de aanvalscolonne van 60 bataljons van MACDONALD bij Wagram in 1809.

Ook bij de Fransche manoeuvres wordt het zoo toegepast. Wanneer een legerkorps van drie divisiën een aanval doet, wordt het gevecht met één divisie krachtig aangepakt, volgens alle regelen van de hedendaagsche vechtkunst, maar twee divisiën worden opgespaard om den eindstoot toe te brengen.

Wanneer men den tegenstander overal wil aanvatten om dan op een door den aanvoerder gekozen punt de beslissing door den stoot van gemasseerde reserves nit te voeren, staat men nog geheel op het standpunt van de Napoleontische slagvoering, die de Generaal LANGLOIS ook tegenwoordig nog als voorbeeld wil.

Tegenwoordig is deze echter niet meer door te voeren. De grondslag van alle beschouwingen over tactische aangelegenheden moet, in het tijdperk der repeteergeweren van klein kaliber en van het moderne snelvuurgeschut, alles met rookzwak buskruit, zijn om het vuuroverwicht te verkrijgen. Tactiek is in de eerste plaats vuurtactiek; het is de kunst om in de gunstigste richting eene overweldigende vuurkracht te ontwikkelen en daarmede den vijand ten onder te brengen. Het langdurige, hardnekkige strijden om het vuuroverwicht kan niet worden bekort of ten deele vervangen door mechanischen druk van achteren naar voren. Zelfs de laatste stap naar de vijandelijke stelling zal het resultaat moeten zijn van een verkrègen vuuroverwicht.

De door het Fransche reglement voorgestane stoot met groote reserves zal een nutteloos massa-offer worden, wanneer de vijand niet te voren volledig door het vuur is ten ondergebracht; is dit echter het geval, dan heeft men het vooruitbrengen dier massa's niet meer noodig.

Dat men in Duitschland tegenwoordig ook nog steeds heil ziet in massa-stooten met geheele divisiën, bleek mij nog onlangs uit een verslag van de in dit najaar gehouden Duitsche manoeuvres in een onzer dagbladen.

Ik geloof niet, dat het werkelijke moderne gevecht eene bepaalde afscheiding zal geven tusschen vuurgevecht en stoot en zeker niet in groote verbanden. Door steeds uit de diepte te voeden en zijwaarts uit te schuiven, zal men door vuur den vijand er toe moeten krijgen om de stelling te verlaten of den verderen aanval op te geven, al naarmate men aanvaller of verdediger is.

Elke voorwaartsche beweging, zoo van den enkelen man als van het regiment, moet het gevolg zijn van eene voorbereiding door vuur, en wanneer de beweging hokt, moet weêr gevraagd worden. Doorstooten met geweld zal schromelijke verliezen veroorzaken en elken aanval doen verbloeden. Daarom moeten in groot verband ook de algemeene reserves in den regel niet achter het midden worden gehouden, maar reeds dadelijk op een vleugel medewerken aan de omvatting, die door concentrisch vuur het meest werkzame middel zal worden om de beslissing te verkrijgen.

Wanneer wij nu de hier besproken regeling van het aanvallend gevecht in het Fransche reglement nog eens vergelijken met ons reglement, dan geeft mij dit aanleiding tot enkele opmerkingen. Er wordt bij ons nog niet voldoende rekening gehouden met de zeer plotselinge uitwerking van het moderne snelvuurgeschut en zelfs ook van het infanterievuur. Punt 337 Infanterie-Reglement II zegt, dat de verspreide orde de normale vorm is voor afdeelingen, die aan een vuurgevecht deelnemen, maar dit is te eng gesteld.

Tegenover de zeer plotselinge uitwerking der moderne vuurwapenen is het bepaald noodig, dat geene gesloten afdeeling een terrein betreedt, waar men aan die beschieting zou kunnen blootstaan. Er dient daarom met klem in het

reglement op te worden gewezen, dat eene afdeeling, die ten aanval voorwaartsgaat, zich vooral tijdig moet ontwikkelen in de gevechtsformatie. Nimmer mag men daarmede wachten tot het vijandelijk vuur daartoe dwingt, want dan is het onherroepelijk te laat, zooals ons wordt geleerd door de brigade-HART voor Colenso en de Hooglanders-brigade voor Magersfontein. Bij manoeuvres hoort men zeer dikwijls de klacht, dat eene voorhoede zich heeft ontwikkeld en daardoor laten ophouden door enkele patrouilles, maar dat is eene gevaarlijke klacht, want men weet niet wat achter die patrouilles zit, zoolang men ze niet door ontwikkelen heeft verdreven. Het contact opnemen met den vijand en het vaststellen, waar hij eigenlijk weerstand wil bieden, is een der moeilijkste zaken. Punt 442 Infanterie-Reglement II zegt:

„Aan den aanval op een bezette en ter verdediging krachtig voorbereide stelling moet, zooveel mogelijk, een goed doordacht en rijpelijk overwogen plan ten grondslag liggen. Het aanvalsplan dient ontworpen te zijn in overeenstemming met den toestand van het terrein en met de resultaten eener verkenning aangaande de door den vijand getroffen maatregelen en van zijne sterkte.”

En punt 443 :

„Goede gegevens omtrent de stellingen en de sterkte der tegenpartij kunnen verkregen worden door ondervragingen en waarnemingen in 's vijands flank en rug. In een grooter troepenverband zal deze taak veelal aan cavalerie worden opgedragen; in kleinere verbanden aan patrouilles-wielrijders enz. Ook kunnen belangrijke gegevens zijn afgeleid uit voorafgaande verkenningsgevechten.”

Voorafgaande de redactie van punt 443 klinkt mij wat ouderwetsch. Ik zou hier willen lezen, dat belangrijke gegevens omtrent de plaats der stelling en de wijze van bezetting *alleen* kunnen worden afgeleid uit voorafgaande verkenningsgevechten. Cavalerie kan heden ten dage niet meer doen dan vaststellen, dat zich ergens een vijand ophoudt of niet ophoudt, maar goede gegevens om daarop een aanvalsplan te bouwen, kan zij niet meer verschaffen. Het reglement stelt het vinden van 's vijands werkelijke stelling te gemakkelijk voor en houdt te weinig rekening met de omstandigheid, dat wellicht kleine afdee-

lingen, misschien met enkele sectiën snelvuur-artillerie, zullen zijn vooruitgezonden vóór de stelling om verkenningen te beletten en verwarring te stichten in de aanrukkende colonnes.

Die lange en moeilijke verkenningengevechten komen bij manoeuvres gewoonlijk niet tot hun recht, omdat er dan altijd te veel haast is en toch zal de werkelijkheid veelal medebrengen, dat daarmede dagen gemoeid zijn, gedurende welke enkele compagnieën en bataljons zich als het ware aan het terrein vastklampen om door voelen en tasten eindelijk vast te stellen, waar 's vijands eigenlijke lijn van weerstand zich bevindt.

Het Fransche reglement gebruikt zoowel voor aanval als verdediging de onafhankelijke gemengde detachementen, aanbevolen door LANGLOIS, om het contact met den vijand op te nemen en zoolang mogelijk vrijheid van handelen te bewaren voor de hoofdmacht der legerafdeelingen.

Aanval of verdediging. Ten slotte nog een woord over aanval of verdediging. Het Fransche reglement ademt tegenwoordig een bij uitstek offensieven geest. In de algemeene beschouwingen omtrent het gevecht (punt 252) lezen wij :

„De voorwaartsche beweging alleen is beslissend en onweerstaanbaar ; deze komt tot volle ontwikkeling in het *offensief*, dat daarom bijna altijd geboden is.

Het *defensief* kan vrijwillig worden gekozen op een bepaald oogenblik en op een bepaald punt van het gevechtsveld om krachten te besparen, den vijand tegen te houden en tot staan te brengen met minder troepen, hem er toe te brengen in eene gunstige richting het gevecht aan te gaan, doch dan alleen om aan de hoofdmacht der troepen de gelegenheid te geven onder betere voorwaarden offensief op te treden.”

In verband met deze zeer beperkte rol, welke aan de verdediging wordt toegekend, is ook de ruimte, die het reglement afstaat voor het behandelen van het verdedigend gevecht, nog niet een volle drie bladzijden, en daarvan is er nog één gewijd aan de tegenaanvallen en retours offensifs.

Het hoofdstuk over de verdediging begint alweér met het ver achterlijke ervan op den voorgrond te stellen. In punt 266 lezen wij :

„De lijdelijke verdediging voert tot eene zekere nederlaag; zij is absoluut te verwerpen. Alleen eene verdediging met offensieve bedoeling geeft resultaten.

Zowel bij de verdediging als bij den aanval is het vuur slechts een middel om de voorwaartsche beweging voor te bereiden; in de verdediging is dit middel werkzamer door de voorafgaande keuze van het terrein; maar de voorwaartsche beweging blijft het middel, dat men meestal moet toepassen om den vijand tegen te houden, zijn voortgang te vertragen, hem te noodzaken zich te ontwikkelen en hem terug te dringen, wanneer hij voldoende door het vuur verzwakt zal zijn.”

Uit hetgeen ik hier heb aangehaald, moge voldoende blijken hoe het Fransche reglement denkt over de verdediging en den aanval. Eene gepremiteerde verdediging, zooals wij die kennen in de punten 379 tot en met 441 Infanterie-Reglement II, zooals MAC-MAHON die voerde op 6 Augustus 1870 bij Wörth, BAZAINE op 18 Augustus 1870 bij Gravelotte-St. Privat, en zooals de Boeren die in de eerste periode van den Zuid-Afrikaanschen oorlog bijna uitsluitend voerden, is volgens het nieuwe Fransche reglement iets totaal ondenkbaars.

Een groot rijk als Frankrijk kan zich misschien de weelde veroorloven om zoo uitsluitend den aanval te prediken, hoewel er toch zeer goed gevallen mogelijk zijn, waarin men wel gedwongen is, zich — zij het ook tijdelijk — tot de lijdelijke verdediging te bepalen, ook met grootere afdeelingen. Het Ie Duitsche legerkorps bij Noisseville, de Beieren bij Coulmiers en het korps van VON WERDER aan de Lisaine geven daarvan leerrijke voorbeelden.

Wil men die lijdelijke verdediging onder zoo gunstig mogelijke voorwaarden voeren, dan dient het reglement daarover ook aanwijzingen te geven, en moet de troep in vredestand daarin worden geoefend.

Ons reglement behandelt sedert eenige jaren eerst het verdedigend gevecht en daarna het aanvallend gevecht. Nu

doet de volgorde van de te behandelen stof er niet veel toe, maar toch krijgt zij beteekenis, wanneer men er verandering in gaat brengen. In eene bepaalde appreciatie van de voor- en nadeelen van aanval of verdediging treedt ons reglement niet. Meestal zullen de omstandigheden of de orders wel aangeven, vooral bij kleine afdeelingen, of men zich moet verdedigen dan wel aanvallen en verder zal de opleiding van den officier en de van hoogerhand aan te geven richting het richtsnoer moeten zijn.

Toch mis ik ongaarne in ons reglement eene korte beschouwing omtrent de groote voordeelen van den aanval boven de verdediging nit een moreel oogpunt. Zelfs de noodzakelijkheid om bij de verdediging toch steeds den tegenaanval voor oogen te houden, komt in de punten 381 en 433 Infanterie-Reglement II slechts zeer schuchter om den hoek kijken. Tegenstooten uit het front kunnen onder sommige omstandigheden nog wel succes hebben, maar zullen te minder raadzaam zijn, naarmate de ingenomen stelling beter is. Indien men echter verplicht is, stelling te nemen in terreinen, waar geene goede stellingen te vinden zijn, zal men *moeten* komen tot het voeren van eene actieve verdediging met tegenstooten. In vele meer of minder bedekte terreinen van ons land, waar men zoo zelden goede artilleriestellingen vindt, zal dit noodig zijn. Het reglement behoorde er wel degelijk op te wijzen, dat de zuiver lijdelijke verdediging — al is zij ook niet zoo absoluut verwerpelijk als het Fransche reglement aangeeft — toch nimmer kan leiden tot beslissende resultaten.

Ook dit is een der schoonste lessen uit den Zuid-Afrikaanschen oorlog. Wanneer de Boeren na de geweldige nederlaag — vooral moreel — van de Engelschen bij Colenso uit hunne stellingen waren gekomen en den terugtrekkenden vijand krachtig hadden vervolgd, zou er heel wat anders zijn gebeurd. Wanneer de vierdaagsche strijd om den Spionkop, waarbij de Boeren toonden van een partieelen aanval volstrekt niet zoo afkeerig te zijn, mits de perikelen hun maar klaar en duidelijk voor oogen staan, eens ware gevolgd door een

algemeenen aanval op de Engelsche overgangen bij Trichardsdrift, — ik weet niet of de Union Jack dan nu wel te Pretoria zou waaien.

Tegenaanvallen behooren echter tot de moeilijkste ondernemingen, want men komt meestal te vroeg of te laat en daarom is het beter om, wanneer het maar eenigszins kan, te beginnen met zelf aan te vallen.

Evenwel, ik mag mij niet ontveinzen, dat wij met onze zwakke getalsterkte en onze zeer sterke naburen veel kans hebben om tegen overmacht al spoedig, noodgedrongen, in de verdediging te worden geworpen en daarom is het zoo goed, dat wij vertrouwen leeren krijgen in onze verdedigende stellingen; een vertrouwen, dat ons niet mag worden ontnomen, door bij manoeuvres te veel te werken op de verheerlijking van den aanval.

Waar ik mij in bovenstaande beschouwingen hier en daar critiek heb veroorloofd op ons reglement, daar wil ik toch niet nalaten thans te herhalen, wat ik in den aanvang mijner rede zeide, dat wij door de jongste wijzigingen een grooten stap voorwaarts hebben gedaan. Maak ik de balans op, dan vind ik daar als hoofdzaken:

10. Beter regeling van het Vuren.
20. Beter voorschriften omtrent het Verspreiden.
30. Meer moderne beginselen omtrent Terreinvinnen.

Ons reglement staat thans in tactisch opzicht op de hoogte van zijn tijd.

Mijne Heeren, ik ben hiermede gekomen aan het einde van de taak, die ik mij voor heden avond had gesteld.

Ik heb de voornaamste wijzigingen in ons reglement besproken en ik heb getracht, u een indruk te geven van den geest van het nieuwe Fransche reglement.

Niet de geest van het reglement zal echter beslissend zijn, maar de geest van den troep en de geest van den aanvoerder. Hoe het daarmede gesteld zal zijn, kan pas blijken wanneer de nood aan den man komt.

Het Fransche reglement wijdt hieraan eene beschouwing in punt 242 gewagende van »Les forces morales».

»Les forces morales constituent les facteurs les plus puissants du succès; elles vivifient l'emploi des moyens matériels, dominent toutes les décisions du chef et président à toutes les actes de la troupe.

»L'honneur et le patriotisme inspirent les plus nobles dévouemens; l'esprit de sacrifice et la volonté de vaincre assurent le succès; la discipline et la solidarité garantissent l'action du commandement et la convergence des efforts».

L'esprit de sacrifice et la volonté de vaincre; zij ontbraken in den Zuid-Afrikaanschen oorlog en daarom moet men zoo voorzichtig zijn om op den daar gevoerden strijd al te ver strekkende conclusiën te trekken omtrent de moreele invloeden op het slagveld. Het gemis van die eigenschappen verlamde de aanvallen der Engelschen en deed de tegenaanvallen der Boeren achterwege blijven.

L'esprit de sacrifice et la volonté de vaincre; wij vinden ze bij de kleine gele duivels, die streden voor de grootheid en de macht van hun heerlijk eilandenrijk Japan. Daardoor vooral behaalden zij overwinning op overwinning op den Rus, die ver van huis vocht voor eene zaak, die hem koud liet.

L'esprit de sacrifice et la volonté de vaincre; laat ons hopen, maar ook vast vertrouwen, dat die bij eene eventueele bedreiging van onze onafhankelijkheid ons deel mogen zijn. Wanneer wij dan daarbij mogen rekenen op discipline en samenwerking, dan — maar ook dan alleen — zal ons Vaderland behouden blijven. Ik heb gezegd.

Gedurende de pauze had de ballotage plaats der voorgestelde leden, waarvan de uitslag was, dat met algemeene stemmen als leden zijn toegelaten de Heeren :

G. A. J. Beukers, 2e Luitenant der Infanterie N.-I. Leger;
A. J. Blanckenhagen, 1e Luitenant der Infanterie Landweer;
L. A. Burgers, Militie 2e Luitenant der Artillerie; A. J. F.

Dessauvagic, 2e Luitenant der Infanterie N.-I. Leger; S. van Deventer, 1e Luitenant der Infanterie Landweer; J. W. K. Eichholtz, 2e Luitenant der Infanterie N.-I. Leger; W. A. Grashuis, 2e Luitenant der Infanterie N.-I. Leger; H. A. W. C. de Haze Winkelman, 2e Luitenant der Infanterie N.-I. Leger; W. Hogervorst, 2e Luitenant der Infanterie N.-I. Leger; L. M. van Kooten, 2e Luitenant der Infanterie N.-I. Leger; H. F. L. Krämer, 2e Luitenant der Infanterie N.-I. Leger; W. F. J. van Lakerveld, 2e Luitenant der Infanterie N.-I. Leger; A. Leegstra, 2e Luitenant der Infanterie Landweer; C. L. Levoir, 1e Luitenant der Infanterie Landweer; E. K. A. de Neve, 2e Luitenant der Infanterie N.-I. Leger; J. H. M. Ohl, 2e Luitenant der Infanterie N.-I. Leger; T. M. Roest van Limburg, Kapitein-Adjutant der Artillerie; J. P. van Rossum, gep. Kapitein ter zee; J. P. K. Schouer, 2e Luitenant der Infanterie N.-I. Leger; R. F. Ch. Smith, 2e Luitenant der Artillerie N.-I. Leger; W. Baron Snouckaert van Schauburg, 1e Luitenant der Infanterie Landweer; L. G. van Steijn, Militie 2e Luitenant der Infanterie; F. Treffers, 2e Luitenant der Infanterie N.-I. Leger; W. I. L. Verbeek, Militie 2e Luitenant der Infanterie, allen te 's-Gravenhage;

R. Tadema, 2e Luitenant der Infanterie Landweer, te Alblasserdam;

A. M. M. van Loon, 2e Luitenant der Infanterie, te Amersfoort;

A. P. Benjaminse, Militie 2e Luitenant der Infanterie; I. H. M. Besseling, Militie 2e Luitenant der Infanterie; W. Brouwer, 2e Luitenant der Infanterie; M. F. Covens, Militie 2e Luitenant der Infanterie; H. Dubourcq, 2e Luitenant der Infanterie N.-I. Leger; L. H. I. Ekkart, 2e Luitenant der Infanterie Landweer; F. H. Geerligs, 2e Luitenant der Infanterie N.-I. Leger; A. Th. Huijjer, 2e Luitenant der Infanterie N.-I. Leger; I. Ch. van der Noort, 2e Luitenant der Artillerie Landweer; H. L. G. Schutjes, Militie 2e Luitenant der Infanterie, allen te Amsterdam;

E. I. A. Becker, 2e Luitenant der Infanterie N.-I. Leger;

H. van Doornum, 2e Luitenant der Artillerie N.-I. Leger; C. Marcus, 2e Luitenant der Infanterie N.-I. Leger, allen te Apeldoorn;

G. D. Boswijk, Reserve 2e Luitenant der Infanterie; H. van Loo, 2e Luitenant der Infanterie; J. van der Rest, 2e Luitenant der Infanterie N.-I. Leger; C. H. F. Thieme, 2e Luitenant der Infanterie; C. D. Viehoff, 2e Luitenant der Infanterie, allen te Arnhem;

I. L. Hamel, 2e Luitenant der Infanterie, te Assen;

C. W. de Jonge, 2e Luitenant der Infanterie Landweer, te Bloemendaal;

J. J. Ph. C. Bartolotti Rijnders, Officier van Gezondheid der 1e klasse; J. W. Butner, 2e Luitenant der Artillerie; H. G. J. Driedonks, 1e Luitenant der Infanterie Landweer; L. H. Kraak, 2e Luitenant der Infanterie; S. E. van Nooten, 2e Luitenant der Infanterie; B. H. Terstege, 2e Luitenant der Infanterie; C. B. Zaaïer, 2e Luitenant der Infanterie, allen te Breda;

I. Oostrijck, 1e Luitenant der Artillerie, te Brielle;

C. W. Kunst, Militie 2e Luitenant der Infanterie, te Bussum;

A. M. de Blauw, 1e Luitenant der Genie; C. P. Brückel, 2e Luitenant der Infanterie, M. van Oudheusden, 2e Luitenant der Infanterie Landweer, allen te Delft;

M. R. Baron Bentinck, 2e Luitenant der Cavalerie; H. C. G. Baron van Lawick, 2e Luitenant der Cavalerie; K. G. van der Mandele, 2e Luitenant der Cavalerie; I. P. Servatius, Militie 2e Luitenant der Infanterie; H. D. Simon, 1e Luitenant der Cavalerie; W. L. van Welderen Baron Rengers, 2e Luitenant der Cavalerie; R. Wilson, 2e Luitenant der Cavalerie, allen te Deventer;

P. Dingemanse, 2e Luitenant der Infanterie, te Doesburg;

I. M. van Hoogstraten, Kapitein der Artillerie Landweer, te Dordrecht;

W. van der Poel, 2e Luitenant der Infanterie N.-I. Leger, te Elst (Gelderland);

J. T. Mojet, 2e Luitenant der Artillerie N.-I. Leger, te Gameren (Gelderland);

J. A. van Helden Tucker, 1e Luitenant der Infanterie; L. van de Pol, 1e Luitenant der Infanterie; L. A. de Visser, Kapitein der Infanterie, allen te Geertruidenberg;

J. E. Scheffer, 2e Luitenant der Artillerie; H. K. Visscher, 2e Luitenant der Infanterie Landweer, beiden te Gorinchem;

H. I. Bleeker, Kapitein der Infanterie Landweer; F. C. Fenerstein, 2e Luitenant der Infanterie; H. V. G. Römer, 2e Luitenant der Infanterie; E. Wijk, Militie 2e Luitenant der Infanterie, allen te Groningen;

Jhr. J. H. Backer, 2e Luitenant der Infanterie; I. L. van Gogh, 2e Luitenant der Artillerie N.-I. Leger; J. W. Stoutjesdijk, 2e Luitenant der Infanterie, allen te Haarlem;

D. J. van Leer, Kapitein der Infanterie, J. C. Spaich, 2e Luitenant der Artillerie; C. de Wolff, 2e Luitenant der Artillerie, allen te den Helder;

Jhr. T. I. I. A. Graafland, 2e Luitenant der Infanterie; P. Hoyneck van Papendrecht, 2e Luitenant der Infanterie Landweer; G. E. Mühlradt, 2e Luitenant der Infanterie; H. M. I. E. A. Schoenmaeckers, Militie 2e Luitenant der Infanterie, allen te 's-Hertogenbosch;

A. Sprenger, Militie 2e Luitenant der Infanterie, te Hilversum;

W. E. Asbeek Brusse, 1e Luitenant der Infanterie N.-I. Leger; I. W. H. Kramer, 2e Luitenant der Infanterie N.-I. Leger, beiden te Kampen;

G. Abma, Reserve 2e Luitenant der Infanterie; J. W. Alberda, 2e Luitenant der Infanterie Landweer; C. E. W. Baron van Voorst tot Voorst, 1e Luitenant-Adjutant der Infanterie, allen te Leeuwarden;

W. K. van Hasselt, 2e Luitenant der Infanterie; W. Simon Thomas, Militie 2e Luitenant der Infanterie, beiden te Leiden;

W. Baron van Ittersum, 2e Luitenant der Infanterie; H. W. J. Muller, 2e Luitenant der Infanterie N.-I. Leger, beiden te Maastricht;

J. de Vries, 2e Luit. der Infanterie N.-I. Leger, te Meppel;

I. H. S. Hoogh, Kapitein der Infanterie Landweer, te Middeburg;

H. C. van der Bijl, 2e Luitenant der Infanterie; C. Verdonk, Militie 2e Luitenant der Artillerie, beiden te Naarden;

H. C. E. Ede van der Pals, 2e Luitenant der Infanterie; P. van der Linden, 2e Luitenant der Infanterie Landweer; D. D. van Nabuijs, 2e Luitenant der Infanterie; J. H. Roms-winckel, 2e Luitenant der Infanterie N.-I. Leger; F. Stoltenhoff, 2e Luitenant der Artillerie N.-I. Leger; J. de Willigen, 2e Luitenant der Infanterie N.-I. Leger, allen te Nijmegen;

I. M. Stoop, 2e Luitenant der Infanterie Landweer, te Ochten;

W. J. de Vries, 2e Luitenant der Infanterie N.-I. Leger, te Oosterbeek;

J. Oosten, Militie 2e Luitenant der Infanterie, te Oosterzee;

D. H. van den Broeke, Militie 2e Luitenant der Infanterie;

I. C. Eck, 2e Luitenant der Infanterie N.-I. Leger, beiden te Rotterdam;

H. W. S. A. van Waning, 2e Luitenant der Infanterie Landweer, te Rijswijk (Zuid-Holland);

H. G. Geelhoed, Kapitein der Artillerie Landweer, te Schoonhoven;

H. Faas, Reserve 2e Luitenant der Infanterie; H. P. Geerke, 1e Luitenant der Infanterie Landweer, beiden te Sneek;

J. van Arkel, 2e Luitenant der Infanterie N.-I. Leger; L. H. J. Thonus, 2e Luitenant der Infanterie, beiden te Teteringen;

I. C. van Aken, 2e Luitenant der Infanterie Landweer; L.

C. A. van de Kastele, 2e Luitenant der Genie N.-I. Leger;

M. W. I. I. van Peer, 2e Luitenant der Infanterie N.-I. Leger;

A. J. M. Thijssen, 2e Luitenant der Infanterie, allen te Utrecht;

L. Meijer, 2e Luitenant der Infanterie N.-I. Leger, te Venlo;

H. Sieperda, 2e Luitenant der Infanterie, te Vlissingen;

H. M. Savalle, 2e Luitenant der Infanterie N.-I. Leger, te Voorburg;

I. B. Schummer, 2e Luitenant der Infanterie Landweer, te Vught;

A. Odewald, 2e Luitenant der Infanterie N.-I. Leger, te Wildervank;

P. Klapwijk, Militie 2e Luitenant der Artillerie, te Zevenhuizen; en F. W. Mostert, 2e Luitenant der Infanterie Landweer, te Zeist.

In Nederlandsch-Indië: F. W. J. van Hombracht, Kapitein-Intendant van de Militaire Administratie;

P. M. Badings, Officier van Gezondheid der 2e klasse;

Th. van Ardenne, 2e Luitenant, B. E. van Genderen Stort, 2e Luitenant, A. Gravendijk, 1e Luitenant, C. Hissink, 2e Luitenant, J. W. Hoekman, 2e Luitenant, J. W. Klaij, 2e Luitenant, J. H. A. Polack, 1e Luitenant, G. J. Sieburgh, 2e Luitenant; I. Troostwijk, 2e Luitenant, J. D. F. Was, 1e Luitenant, allen van de Infanterie;

A. F. van der Mijll Dekker, 1e Luitenant, E. van Thiel, Kapitein, beiden van de Artillerie.

Na het houden der voordracht door den heer ALTING VON GEUSAU, zegt de VOORZITTER:

Ik dank den Heer VON GEUSAU, namens de vergadering, voor zijne zeer interessante voordracht; eene voordracht, die niet alleen verraadt een volkomen meesterschap over de stof, maar ook het duidelijk bewijs levert, dat de spreker gesproken heeft uit volle overtuiging.

Ik meen, dat het over eene voordracht als deze, die diep ingrijpt in bestaande toestanden en die hier in onze Vereeniging wordt uitgesproken op een tijdstip, dat in onze militaire wereld tal van golvingen zijn te constateeren, — ik meen, herhaal ik, dat het zeer wenschelijk is, dat ook anderen hunne meening omtrent dit onderwerp ten beste geven.

De gehouden voordracht heeft een geavanceerd karakter en is als zoodanig de uiting van het gevoelen eener partij, die zeer zeker recht heeft te worden gehoord.

Gaan wij een tijd te gemoet, waarin van nog kortere oefening sprake kan zijn en wordt vrijzinnige opvatting van de reglementen dringend noodig, dan rijst de vraag of de elementen, door de maatschappij aan het leger afgestaan, wel voldoende ontwikkeld zijn om in zóó korten tijd tot bruikbare soldaten

te worden gevormd. Van belang is het daarom, deze quaestie deugdelijk onder de oogen te zien en ook aan andersdenkenden gelegenheid te geven, hun gevoelen te doen blijken.

De voordracht van den Heer VON GEUSAU zal zoodra mogelijk worden gedrukt en aan de leden worden toegezonden. Belangstellenden kunnen zich dan voorbereiden, hetzij tot ontwikkeling van eigen denkbelden, of wel om met vrucht een debat te kunnen volgen.

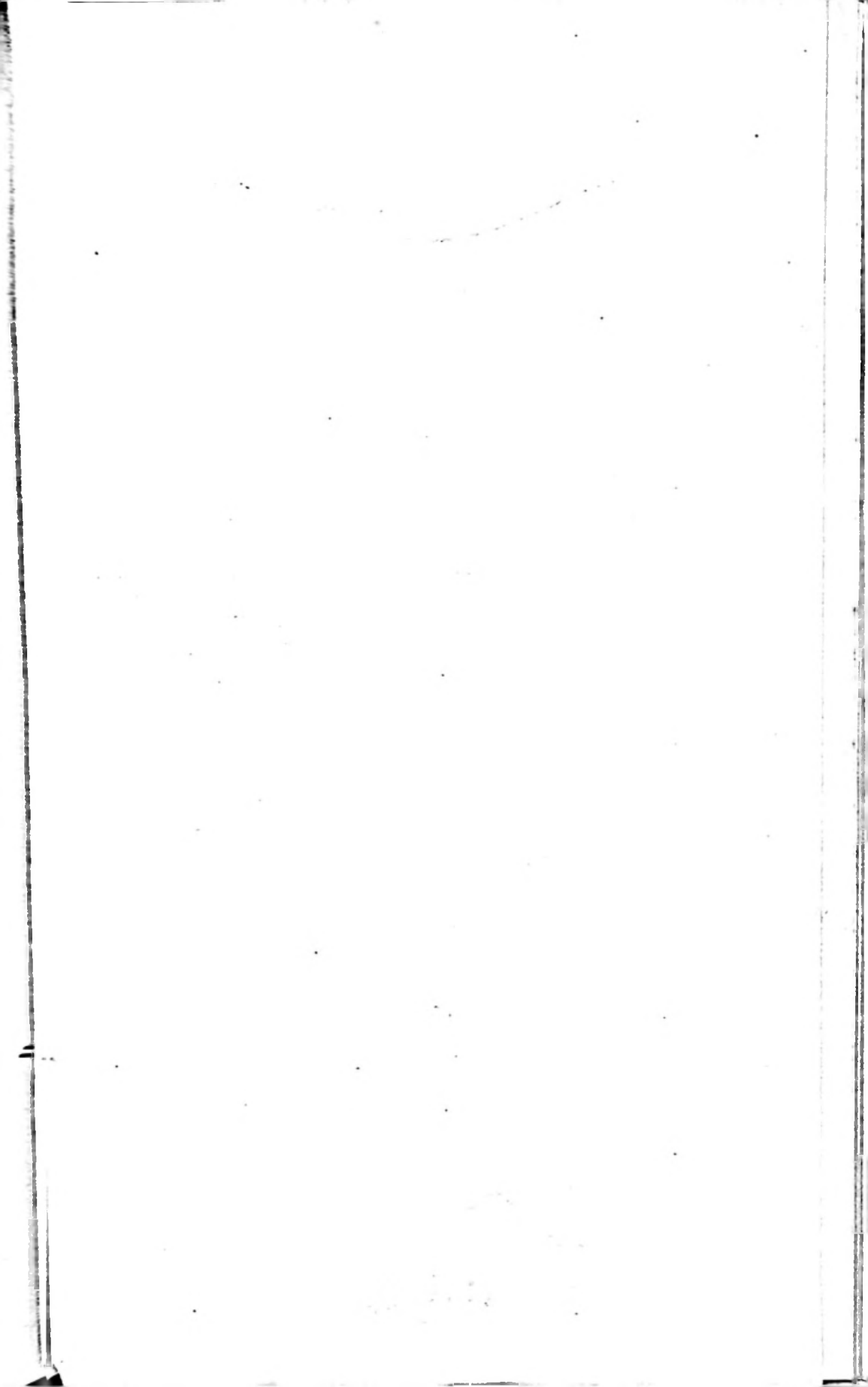
Ik vertrouw, dat de vergadering met dit uitstel zal instemmen. En hiermede, onder herhaalde dankbetuiging aan den spreker van dezen avond, sluit ik de vergadering.

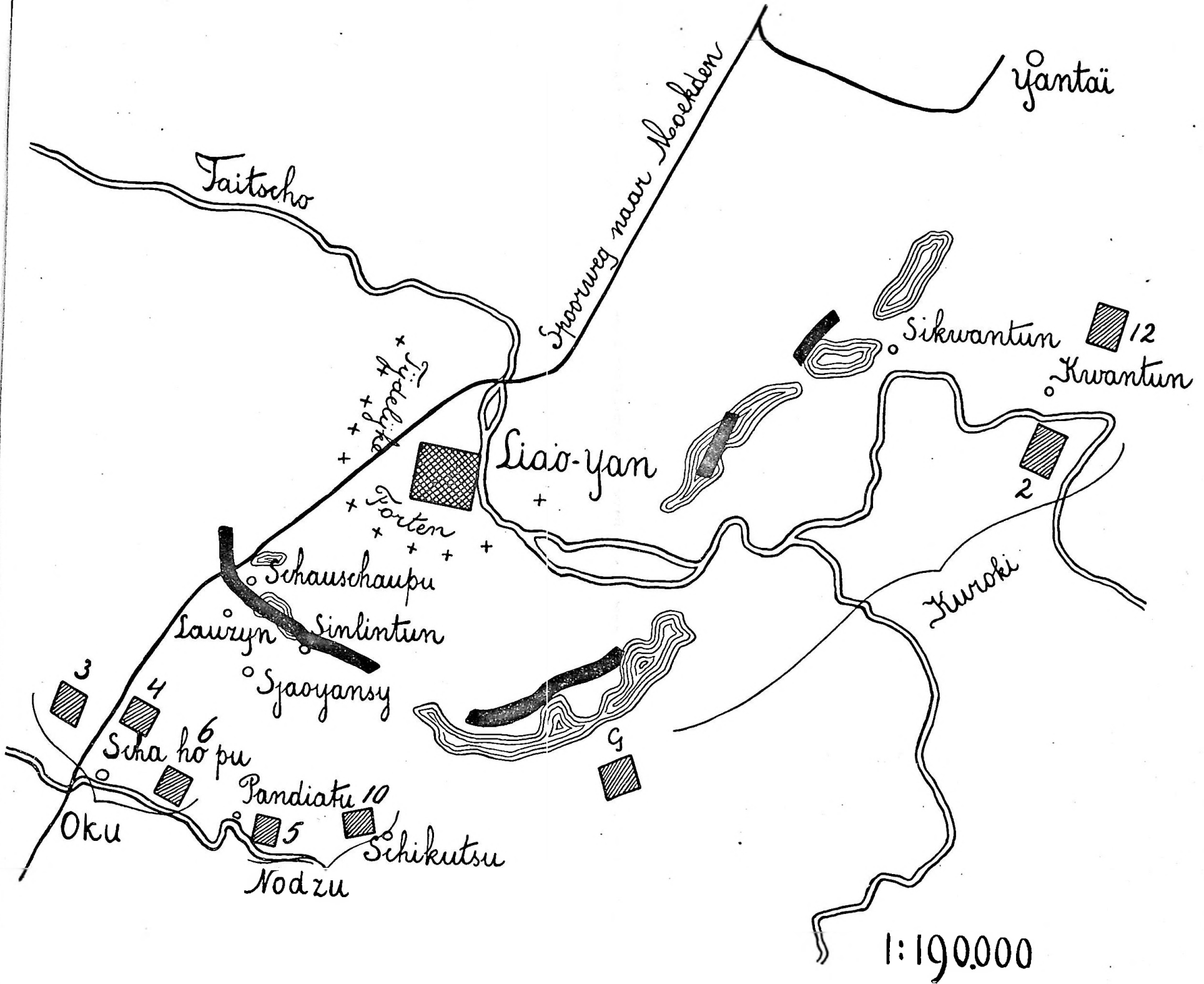

ERRATUM.

Bladz. 231, regel 20 v. o. staat: resually, lees: usually.

1:190.000